

PREVLAKA YARIMADASI UYUŞMAZLIĞI ve DENİZ ALANLARI SINIRLANDIRMASINA YANSIMALARI

Doç. Dr. Uğur BAYILLIOĞLU*

Bu akşam vakti deniz,
O bütün hasretimiz,
Sanki gelmiş de dile,
Nedametin sesiyle,
Çarparak kayalara,
Çarparak kafalara,
Yetmez mi diyor deniz,
Karada çektiğiniz?¹

Öz

Prevlaka Yarımadası üzerindeki egemenlik uyuşmazlığı, Eski Yugoslavya'nın iki cumhuriyeti olan Hırvatistan ile Karadağ arasında halen sürmekte olan bir uyuşmazlıktır. Taraflar arasında imzalanan 10 Aralık 2002 tarihli Antlaşma ile Yarımada'nın geçici olarak statüsü düzenlenmiş ve Kotor Körfezi dışında, geçici karasuları sınırlandırması yapılmıştır. Söz konusu Antlaşma, münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı sınırlandırması yapmamıştır. Hırvatistan son dönemde hidrokarbon faaliyetleri ve münhasır ekonomik bölge ilanını içeren tek taraflı eylem ve işlemler icra etmektedir. Karadağ ise bu konularda itirazını bildirmekte tarafların daha önce mutabık kaldıkları Uluslararası Adalet Divanı

* Doç. Dr. Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, Ankara, Türkiye | Asst. Prof., Çankaya University, Faculty of Law, Department of International Law, Ankara, Turkey.

✉ ugurbayil@cankaya.edu.tr • ORCID 0000-0002-8601-7908

¹ TARANCI Cahit Sıtkı, Otuz Beş Yaş, Bütün Şiirleri, 66. Baskı, Der., BEZİRCİ Asım, Can Yayınları, İstanbul, 2021, s. 98 ve 151.

📄 **Atıf Şekli** | Cite As: BAYILLIOĞLU Uğur, "Prevlaka Yarımadası Uyuşmazlığı ve Deniz Alanları Sınırlandırmasına Yansımaları", *SÜHFD.*, C. 30, S. 2, 2022, s. 903-941.

📄 **İntihal** | Plagiarism: Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. | This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

seçeneği üzerinde ısrar etmektedir. Eğer uyuşmazlık uluslararası yargıya arz edilirse, *uti possidetis juris* ilkesinin karada ne şekilde uygulanacağı ve denizde, hangi deniz alanında uygulanabileceği soruları tartışma konusu olacaktır. Sınırlandırma hukuku açısından ise kesme etkisiyle, adaların sınırlandırmaya etkisinin ön plana çıkacağı; ilaveten seyrüsefer çıkarları ve sahil uzunlukları meselelerinin tartışılacağı açıktır. Uyuşmazlığın çözümünde, Karadağ'ın Avrupa Birliği üyeliği perspektifi de Avrupa Birliği'nin tutumuna bağlı olarak önemli rol oynayabilecektir.

Anahtar Kelimeler

Prevlaka Yarımadası • *Uti possidetis juris* • Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi • Deniz Yetki Alanları Sınırlandırması • Karasuları Sınırlandırması

THE PREVLAKA PENINSULA DISPUTE AND ITS REFLECTIONS ON THE DELIMITATION OF MARITIME AREAS

Abstract

The sovereignty dispute over the Prevlaka Peninsula is an ongoing dispute between Croatia and Montenegro, the two republics of the Former Yugoslavia. With the Treaty of 10 December 2002 signed between the parties, the temporary status of the Peninsula was regulated and temporary territorial waters were delimited, out of the Bay of Kotor. The mentioned Treaty did not delimit the exclusive economic zone and continental shelf. Croatia has recently been carrying out unilateral actions and transactions, including hydrocarbon activities and the declaration of the exclusive economic zone. Montenegro, on the other hand, expresses its objection on these issues and insists on the option of bringing the dispute to the International Court of Justice, which the parties have previously agreed upon. If the dispute is brought to international jurisdiction, the question of how the *uti possidetis juris* principle will be applied on land and in which maritime area it can be applied at sea will be the subject of discussion. In terms of law of maritime delimitation, with the cutting effect, the effect of the islands on the delimitation will come to the fore; in addition, it is clear that issues of navigational interests and coastline lengths will be discussed. Montenegro's European Union membership perspective may also play an important role in the resolution of the conflict, depending on the European Union's stance.

Key Words

Prevlaka Peninsula • *Uti possidetis juris* • United Nations Convention on the Law of the Sea • Maritime Delimitation • Territorial Sea Delimitation

GİRİŞ

Yugoslavya'nın dağılma süreci çok sıkıntılı olmuş ve 1990'lı yıllara damgasını vurmuştur. Günümüzde, işbu sürecin mirası olarak bazı hudut sorunları ile bunlara eşlik eden deniz alanları sınırlandırma sorunları halen devam etmektedir. Mezkûr şiiirde de ifade edildiği gibi bunlar aslında, karada çekilen o dönemki sıkıntıların devamı ve denizde doğurduğu sonuçlardır. Yine de bölgede, eskisi gibi sorunlara silahla çözüm aranmaması, uluslararası toplum adına önemli bir teselli vesilesidir. Hâlihazırda derdest söz konusu sorunların odağında Hırvatistan yer almaktadır.

Eldeki çalışmada, Hırvatistan'ın taraf olduğu uyuşmazlıklardan, Prevlaka Yarımadası uyuşmazlığı üzerinde durulmuştur. Söz konusu uyuşmazlığın odak noktasında Yugoslavya'nın dağılma sürecinde öne çıkan *uti possidetis juris* ilkesiyle beraber, sınırlandırma hukukuna ilişkin tartışmalar yer almaktadır. Bu çalışmada hem söz konusu uyuşmazlık çeşitli yönleriyle tanıtılacak hem de söz konusu ilke ve kurallara ilişkin tespit ve değerlendirmeler yapılacaktır. Özellikle uyuşmazlığın, Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin (BMDHS)² sınırlandırma hukukuna ilişkin düzenlemeleri çerçevesinde ortaya koyduğu sorunların analizi, bu incelemenin temel amaçlarındandır.

I. UYUŞMAZLIĞIN TARİHÇESİ VE MEVCUT HUKUKİ DURUM

Dalmaçya sahilinde yer alan ve Cape Ostro olarak da bilinen Yarımada, 2,5 kilometre uzunluk ve 460 metre genişlik ile oldukça küçük olmasına rağmen, Kotor Körfezi'nin girişine hâkim olması nedeniyle askeri ve stratejik açıdan önem arz etmektedir.³ Son yıllarda bölgedeki

² Çalışma boyunca BMDHS'ye yapılan atıflarda şu çeviri esas alınmıştır: ÖZMAN M. Aydoğan (Çev.), Birleşmiş Milletler Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi, İstanbul Deniz Ticaret Odası, İstanbul, 1984.

³ Prevlaka Yarımadası'nın ebatları konusunda birbirini tamamlayan ve farklılaşan rakamlar ile Yarımada'nın stratejik önemi için bkz: BLAKE Gerald/TOPALOVIC Duško, "The Maritime Boundaries of the Adriatic Sea", Maritime Briefing, Eds., SCHOFIELD Clive/KLEMENCIC Mladen, Vol. 1, No. 8, 1996, International Boundaries Research Unit Department of Geography University of Durham, s. 41-45, <https://www.durham.ac.uk/media/durham-university/research-/research-centres/ibru-centre-for-borders-research/maps-and-databases/publications->

gelişmeler nedeniyle askeri meseleler önem sırasında yerini, turizm ve özellikle Kotor Körfezi'ne yönelik seyrüsefer meselelerine bırakmıştır.⁴ Gerçekten de gerek artık Karadağ donanmasının Kotor'da konuşlanmaması gerek her iki devletin de NATO üyesi olması, uyuşmazlığın güvenlik boyutunda değişime neden olmuştur.⁵ Bu bağlamda aşağıda da değinileceği gibi Kotor Körfezi'nde; sahil uzunluğu, liman-marina sayısı ve nüfus yoğunluğu bakımından Hırvatistan'ı katlayan Karadağ, Körfez girişinde Hırvatistan'la aynı yetkilere sahip olmak istememektedir.⁶

Yugoslavya'nın dağılma sürecinde Yarımada, Yugoslav ordusu tarafından işgal edilmiş, akabinde Birleşmiş Milletlerin (BM) girişimleri ile silahsızlandırılmış statü ile beraber, barış gücünün kontrolü altına konulmuştur.⁷ BM Genel Sekreteri'nin Prevlaka'daki BM gözlem misyonuna ilişkin 10 Aralık 2002 tarihli raporunda, uyuşmazlığın geçirdiği safahat şöyle özetlenmiştir:⁸ Güvenlik Konseyi'nin 6 Ekim 1992 tarihli 779 sayılı Kararı'yla⁹ UNPROFOR (United Nations Protection Force) bünyesinde, askeri gözlemciler görevlendirilmiştir.¹⁰ Karar'ın 2. paragrafında UNPROFOR, Yugoslav ordusunun geri çekilmesi, Yarımada'nın

database/Maritime-Briefings-(Vol.-1-no.-8).pdf (Erişim tarihi: 3.9.2021); ORLANDIC Srdjan, "The EU's Paternalistic Approach to the Integration of the Western Balkans - Border Disputes as a New Conditionality: Case of Prevlaka", Romanian Journal of European Affairs, Vol. 19, No. 1, 2019, s. 83.

⁴ ARNAUT Damir, "Adriatic Blues: Delimiting the former Yugoslavia's Final Frontier", The Limits of Maritime Jurisdiction, Eds., SCHOFIELD Clive/LEE Seokwoo/MOON-Sang Kwon, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden/Boston, 2014, s. 155.

⁵ BICKL Thomas, The Border Dispute between Croatia and Slovenis—the Stages of a Protracted Conflict and Its Implication for EU Enlargement—, From the Faculty of Social Sciences of the University of Duisburg-Essen, In partial fulfilment of the requirements for the academic degree, 2019, s. 242. <https://d-nb.info/1193590914/34>, (Erişim tarihi: 2.9.2021).

⁶ Bkz: Ibid., 155 ve 58 no'lu dipnot.

⁷ Bkz: BLAKE/TOPALOVIC, s. 48–49; ARNAUT, s. 154–155; ORLANDIC, s. 84–87.

⁸ Rapor metni için bkz: Report of the Secretary-General on the United Nations Mission of Observes in Prevlaka, S/2002/1341, 10 December 2002, <https://www.refworld.org/pdfid/3f27288e4.pdf>, (Erişim tarihi: 21. 9. 2021).

⁹ Karar metni için bkz: S/RES/779 (1992), International Legal Materials, Vol. 31, s. 1474–1475.

¹⁰ S/2002/1341, para. 5.

silahsızlandırılması ve komşu bölgelerden ağır silahların çekilmesi konusundaki düzenlemelerin uygulanmasını gözlemlemekle görevlendirilmiştir. Akabinde taraflar, 23 Ağustos 1996 tarihinde, İlişkilerin Normalleştirilmesine İlişkin Antlaşma'yı¹¹ imzalamışlarsa da bu konuda bir ilerle kaydedilmemiştir.¹² Oysa Antlaşma'nın Prevlaka Yarımadası uyuşmazlığına ilişkin 4. maddesinde taraflar, BM Antlaşması ve iyi komşuluk ilişkileri çerçevesinde müzakerelerde bulunmayı taahhüt etmişlerdir. Ayrıca söz konusu maddede, güvenlik konusundaki düzenlemelerin yanı sıra, Yarımada'ya ilişkin BM gözetimindeki mevcut durumun devamı kararlaştırılmıştır. 1999 Kosova Müdahalesi, taraflar arasındaki doğrudan müzakerelerin askıya alınmasına neden olmuşsa da iktidarların değişmesiyle birlikte oluşan pozitif atmosfer sayesinde uyuşmazlığın çözümü konusunda adımlar atılmıştır.¹³ Bu adımlar, taraflar arasında, güney hududunun geçici durumunu düzenleyen 10 Aralık 2002 tarihli Antlaşma¹⁴ ile neticelenmiş ve böylece uyuşmazlıkta mevcut durumu sağlayan aşama ortaya çıkmıştır. En baştan vurgulamak gerekir ki söz konusu Antlaşma, adından da anlaşılacağı üzere hududun durumunu geçici olarak düzenlemiştir. Bu husus, Antlaşma'nın gerek dibace bölümünde gerek 1. ve 2. maddelerinde ayrıca ve açıkça vurgulanmıştır. Dolayısıyla mevcut hukuki durum itibarıyla tarafların, Yarımada üzerindeki egemenlik iddiaları ve bunun neticesi olarak deniz alanlarının belirsiz durumu devam etmektedir. Antlaşma'da egemenlik durumu ve silahsızlandırma meselesi yanında, karasuları sınırlandırmasıyla da ilgili geçici düzenlemeler yapılmıştır. Egemenlik durumu, Antlaşma'nın 4. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre Konfin Burnu'nun güneybatı-

¹¹ Antlaşma metni için bkz: "Agreement on Normalization of Relations between the Federal Republic of Yugoslavia and the Republic of Croatia", International Legal Materials, Vol. 35, s. 1219-1222.

¹² S/2002/1341, para. 6.

¹³ Ibid., para. 7 ve 9.

¹⁴ Antlaşma metni için bkz: "Protocol between the Federal Government of the Federal Republic of Yugoslavia and the Government of the Republic of Croatia on the Interim Regime along the Southern Border between the Two States" in Letter dated 2002/12/10 from the representatives of Croatia and Yugoslavia to the United Nations addressed to the President of the Security Council, S/2002/1348, 11 December, 2002, <https://digitallibrary.un.org/record/493008?ln=en#record-files-collapse-header>, (Erişim tarihi: 21.9.2021).

sında bulunan arazi parçalarında Hırvatistan, kuzeyinde bulunanlarda ise Yugoslavya, geçici olarak egemenlik icra edecektir.¹⁵ Böylece Prevlaka Yarımadası geçici olarak Hırvatistan egemenliğine bırakılmıştır. Antlaşma'nın 5. ve 15. maddelerinde, askeri araçların seyrüsefer ve hareketlerine ilişkin düzenlemeler getirilmiştir. Aynı zamanda turizm, balıkçılık, arama-kurtarma ve çevre konularında da düzenlemeler yer almıştır.¹⁶ Körfez'in iç kısmına ilişkin bu düzenlemelerin, gerçek bir sınırlandırılmadan ziyade, bir *condominium* yarattığı tespiti yapılmıştır.¹⁷ Bununla beraber uygulamada tarafların, Antlaşma'nın Körfez'in *condominium* yaratan iç kısmına ilişkin sınır düzenlemesine, sınırlandırma özelliği atfettiklerinin altı çizilmiştir.¹⁸ Antlaşma'nın 6. maddesi ise Körfez dışında, yine geçici niteliği haiz bir karasuları sınırlandırması yapmıştır. Buna göre; Prevlaka Yarımadası'nın uç noktasında bulunan Ostro Burnu'ndan yaklaşık yarım kilometre uzakta, söz konusu Burun ile Veslo Burnu'nun bağlantı noktasından başlayan hat, 206° azimutu boyunca 12 millik düz bir hat şeklinde açık denize kat etmektedir. Söz konusu hat için özel bir yöntem takip edilmediği ve hattın, ortay hattın önemli ölçüde Karadağ lehine saptığı kaydedilmiştir.¹⁹ Bu şekilde, nihai bir çözüme ulaşılan kadar *de facto* bir sınır hattı olarak işlev gören geçici bir

¹⁵ Ayrıca bkz: ORLANDIC, s. 87.

¹⁶ Bkz: VUKAS Budislav, "Maritime Delimitation in a Semi-enclosed Sea: The Case of the Adriatic Sea", Maritime Delimitation, Eds., LAGONI Rainer/VIGNES Daniel, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden/Boston, 2006, s. 216; ARNAUT, s. 156; ORLANDIC, s. 87-88.

¹⁷ Bkz: ARNAUT, s. 156-157; BICKL, The Border Dispute, s. 242. Ortak yönetim veya ortak yönetim altındaki ülke şeklinde Türkçeye tercüme edilebilecek *condominium*, birden çok devletin aynı anda egemenliği ve yönetimi altında bulunan ülke olarak tanımlanmıştır. PAZARCI Hüseyin, Uluslararası Hukuk Dersleri, II. Kitap, Gözden Geçirilmiş 7. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2003, s. 106.

¹⁸ ARNAUT, s. 157-158.

¹⁹ Ibid., s. 158. Vukas da aynı fikirdedir. Zira yazar, Antlaşma'nın ve uygulanmasının, iki devlet arasındaki sınırlandırmaya halel getirmeyeceğine ilişkin 2. madde hükmünün iyi bir düzenleme olmasına gerekçe olarak, Hercegovski Körfezi'nde ortay hattın uygulanması gerekliliğini göstermiştir. Bkz: VUKAS, s. 216 ve eşlik eden dipnot.

rejim kurulmuştur.²⁰ Fakat düzenlemelerine taraflarca uyulmakla beraber, Antlaşma'nın onaylanmadığı belirtilmelidir.²¹

Geçici statü bu şekilde devam ederken, Karadağ'ın 18 Mayıs 2015 tarihli notasında²² bildirdiği gibi 2008'de taraflar, meselenin Uluslararası Adalet Divanı'na arzı için bir tahkimname hazırlama konusunda mutabık kalmışlarsa da bugüne kadar bu konuda bir gelişme olmamıştır. Karadağ'ın Uluslararası Adalet Divanı seçeneği konusunda daha istekli olduğu anlaşılmaktadır.²³ Buna rağmen, bu uyuşmazlığın Karadağ aleyhine işleyebilecek, Avrupa Birliği (AB) boyutu vardır. Zira Hırvatistan AB üyesi bulunmasına rağmen Karadağ müzakere eden devlet statüsündedir. Bunun da uyuşmazlığın uzaması halinde, Karadağ'ı, katılım müzakerelerine yönelik Hırvat vetosuna karşı savunmasız hale getireceği vurgulanmıştır.²⁴ Bu bağlamda, AB'nin Hırvatistan-Slovenya uyuşmazlığında proaktif bir yaklaşımla arabuluculuk yapmasına rağmen, Hırvatistan-Karadağ uyuşmazlığı için bu yönde bir tutum takınmamasının, Hırvatistan'ın AB üyeliği avantajıyla Karadağ ile eşitsiz bir ilişki kurmasına ve üstünlük sağlamasına neden olabileceği riskine dikkat çekmek gerekir.²⁵

²⁰ ORLANDIC, s. 88.

²¹ VUKAS, s. 216; BICKL Thomas, "EEZs in the Adriatic: challenges and opportunities in a semi-enclosed sea", https://site.uit.no/nclos/files/2020/12/NCLOS-Blog-Bickl-III_EEZs-Adriatic-1.pdf, 22.12.2020, s. 4 (Erişim tarihi: 3.9.2021).

²² Nota metni için bkz: "Communication from the Government of Montenegro, dated 18 May 2015 concerning exploration and exploitation of resources in the Adriatic Sea by the Republic of Croatia", https://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/communications/MNG_note20150619en.pdf, (Erişim tarihi: 27.10.2021).

²³ Bkz: "Montenegro Pushes for Arbitration Over Prevlaka Dispute With Croatia", October 5, 2020, <https://balkaninsight.com/2020/10/05/montenegro-pushes-for-arbitration-over-prevlaka-dispute-with-croatia/>, (Erişim tarihi: 3.9.2021). Nitekim Karadağ söz konusu notasında, uyuşmazlığın Divan'a arz edilmesi yönündeki müzakerelerin başarısızlığını, Hırvatistan'ın tutumuna bağlamıştır.

²⁴ BICKL, *The Border Dispute*, 2019, s. 242.

²⁵ ORLANDIC, s. 90-91.

II. UYUŞMAZLIĞIN EGEMENLİK BOYUTU VE *UTI POSSIDETIS JURIS* İLKESİ

Prevlaka Yarımadası üzerinde bulunan egemenlik uyuşmazlığı, Yarımada çevresindeki deniz alanlarının tespitini de önlemektedir. Burada, uluslararası yargı içtihadında geliştirilen, “kara denize hükmeder” şeklindeki hukuki vecize ve ilke gündeme gelmektedir. Gerek Hakemlik Mahkemesi önünde görülen Grisbadarna davasında gerek Uluslararası Adalet Divanı’nın Balıkçılık kararında; devlete, sahillerindeki sular üzerinde hak bahşeden unsurun, kara ülkesi olduğu tespitinin yapıldığı aktarılmıştır.²⁶ Uluslararası Adalet Divanı, 1969 Kuzey Denizi Kıta Sahanlılığı kararında, açıkça karanın denize hükmettiğini vurgulamak suretiyle, bir devletin deniz alanları üzerinde kullanabileceği yetkilerin yasal kaynağının kara olduğunu belirtmiştir.²⁷ Söz konusu ilkenin, Divan içtihadında, tutarlı bir şekilde tüm deniz alanlarına uygulandığı ve devletin uluslararası hukuka göre denizde sahip olduğu haklarını belirlemek için kara egemenliğinin başlangıç noktası olması gerektiği hususunun, şüpheye yer bırakmayacak şekilde ortaya konduğu belirtilmiştir.²⁸

Aslında bu husus, devletin ülke unsuruna ilişkin temel kuralın da bir sonucudur. Zira bir devlet kara ülkesi nedeniyle deniz alanları üzerinde hak sahibi olur. Gerçekten de kara ülkesi, devletin ülkesinin temel unsuru niteliğindedir ve kara ülkesi olmayan bir devletin deniz ve hava ülkesine sahip olması mümkün değildir.²⁹ Dolayısıyla egemenlik uyuşmazlığı çözülmeden, deniz alanlarının sınırlandırması yapılamaz. Zira ilgili sahiller ve esas hatlar tayin edilemez.³⁰ Gerçekten de esas hattın çizimi için esas hattın başlangıcı olacak kara parçası üzerinde bir devletin egemen olması gerekir. Uluslararası Adalet Divanı, Nikaragua-

²⁶ PAZARCI, s. 11; JIA Bing Bing, “The Principle of the Domination of the Land over the Sea: A Historical Perspective on the Adaptability of the Law of the Sea to New Challenges”, German Yearbook of International Law, Vol. 57, 2014, s. 69 ve 71.

²⁷ North Sea Continental Shelf, Judgment, I.C.J. Reports 1969, para. 96’dan aktaran, JIA, s. 72.

²⁸ JIA, s. 75. İlkenin gelişim tarihçesi, ilgili Uluslararası Adalet Divanı kararları ve ayrıntılı değerlendirmeler için bkz: Ibid., s. 63–93.

²⁹ PAZARCI, s. 11.

³⁰ Aynı yönde bkz: JIA, s. 90–91.

Kolombiya davasındaki kararında, kara denize hükmeder ilkesine atıf yaparak, öncelikle tarafların ilgili sahillerinin tespit edilmesi gerektiğini belirtmiştir.³¹ Yine Hakemlik Mahkemesi, Bangladeş–Hindistan tahkiminde verdiği kararında, deniz alanı sınırlandırmalarında, ilgili sahilin tespiti için ilk olarak “kara denize hâkimdir” ilkesinin mantık gereği olduğunu ifade etmiştir.³² İlgili sahillerden sonra da esas hatlar tespit edilecektir. Şu halde ilgili sahile ve esas hatta temel teşkil edecek kara parçası üzerinde bir egemenin bulunması gerekir. Fakat Prevlaka Yarımadası üzerinde bugün için *de jure* bir egemen yoktur. Dolayısıyla önce egemenlik uyuşmazlığı çözülmeli, yani, Yarımada üzerinde hangi devletin egemen olduğu meselesi halledilmelidir. Ancak bundan sonra, egemenlik sahibi devletin Prevlaka kara kütesinden kaynaklanan deniz alanları hakları tayin ve tespit edilebilir.

Prevlaka üzerindeki egemenlik uyuşmazlığında gündeme gelen kural, Yugoslavya'nın dağılma sürecinde öne çıkan *uti possidetis juris* ilkesidir. *Uti possidetis*, Roma Hukuku kaynaklı, eşya hukukuna ilişkin bir terim olup, 19. yüzyıl Latin Amerikası'nda eski sömürge sınırlarının yeni uluslararası hudutlara dönüşmesi şeklinde yeni bir görünüm ka-

³¹ Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia), Judgment, I.C.J. Reports 2012, para. 140–141.

³² In the Matter of the Bay of Bengal Maritime Boundary Arbitration – between – The People's Republic of Bangladesh – and – The Republic of India, Award, 7 July 2014, pcacases.com/web/sendAttach/383, para. 279 (Erişim tarihi: 1.10.2021). Filipinler–Çin tahkiminde ise bu ilke, kara üzerindeki egemenlikten farklı bir anlam ve farklı bir bağlamda gündeme gelmiştir. Filipinler, ada statüsüne ilişkin BMDHS'nin 121/3. maddesindeki şartları tartışırken, karasuları dışındaki kaynakların da kendine has ekonomik yaşamın tespitinde esas alınmasının, denizin karaya hükmetmesi şeklinde, mantık dışı bir sonuç doğuracağını ileri sürmüştür. PCA Case No: 2013–19, In The Matter Of The South China Sea Arbitration –before – An Arbitral Tribunal Constituted Under Annex VII To The 1982 United Nations Convention On The Law Of The Sea, –between– The Republic Of The Philippines –and– The People's Republic Of China, Award, 12 July 2016, <https://pcacases.com/web/sendAttach/2086>, para. 416. (Erişim tarihi: 1.10.2021). Karar hakkında ayrıntılı bilgi ve değerlendirmeler için bkz: BAYILLIOĞLU Uğur, “Güney Çin Denizi Tahkiminde Hakemlik Mahkemesi'nin İnsanlığın Ortak Mirası ve Diğer Devletlerin Deniz Alanlarına Sağladığı Koruma: Ada Statüsünün Sınırlanması”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 130, 2017, s. 419–456.

zanzmıştır.³³ Uluslararası Adalet Divanı, El Salvador ile Honduras arasındaki davada verdiği kararında, *uti possidetis juris* ilkesi söz konusu olduğunda, “jus” ile uluslararası hukukun değil, bağımsızlık öncesindeki egemenin anayasa veya idari hukukunun, somut uyuşmazlık açısından İspanyol sömürge hukukunun ortaya konduğunu belirtmiştir.³⁴ Şu halde İspanya iç hukukunun bir kuralı, uluslararası hukuk kuralı haline dönüşmektedir. Bu dönüşüm, Uluslararası Adalet Divanı’nın Burkina Faso ile Mali kararında, *uti possidetis juris* ilkesinin, sömürge döneminde tesis edilen eski idari sınırları, uluslararası hudutlara yükselten bir ilke olduğu şeklinde ifade edilmiştir.³⁵

Bu ilkenin Eski Yugoslavya ile ilgisi, Yugoslavya’nın dağılma sürecine ilişkin olarak önemli kararlara imza atan Batinder Komisyonu tarafından kurulmuştur. Söz konusu oluşum, Avrupa Ekonomik Topluluğu tarafından kurulmuş bir hakemlik komisyonu olup, başkanının adıyla anılmaktadır.³⁶ Dağılan Yugoslavya’nın iki eski cumhuriyeti olan Hırvatistan ve Slovenya arasındaki egemenlik uyuşmazlığına ilişkin,³⁷ Hakemlik Mahkemesi’nin yaptığı tespitler, ilkenin anlamlandırılması ve değerlendirilmesi bakımından fikir verici olacaktır.³⁸ Söz konusu kararda Hakemlik Mahkemesi, öncelikle tarafların, *uti possidetis juris* ilkesinin

³³ LALONDE Suzanne, “Uti Possidetis: Its Colonial Past Revisited”, *Revue Belge de Droit International*, Vol. 34, No. 1, 2001, s. 27–28.

³⁴ Land, Island and Maritime Frontier Dispute (El Salvador/Honduras: Nicaragua intervening), Judgment, 11 September 1992, <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/75/075-19920911-JUD-01-00-EN.pdf>, para. 333, (Erişim tarihi: 30.9.2021).

³⁵ Frontier Dispute, Judgment, I.C.J. Reports 1986, para. 23.

³⁶ AZARKAN Ezeli, “Devletlerin Tanınmasında Dönüm Noktaları: Badinter Komisyonu ve Kosova’nın Tanınması”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 7, S. 1, 2016, s. 144–145. Komisyonun oluşumu ve tespitleri hakkında bilgi için bkz: *Ibid.*, s. 143–158.

³⁷ Söz konusu uyuşmazlık hakkında bilgi ve değerlendirmeler için bkz: BLAKE/TOPALOVIC, s. 19–33; VUKAS, 209–215; ARNAUT, s. 148–154; BICKL, *The Border Dispute, passim*,

³⁸ Karar metni için bkz: PCA Case No. 2012-04, In The Matter of an Arbitration under the Arbitration Agreement between the Government of the Republic of Croatia and the Government of the Republic of Slovenia, Signed on 4 November 2009, –between Republic of Croatia and–Republic of Slovenia, Final Award, 29 June 2017, <https://pcacases.com/web/sendAttach/2172>, (Erişim tarihi: 29.9.2021).

uluslararası hukukun kara hudutlarının tespitine ilişkin temel nitelikli kural teşkil ettiği konusunda mutabık olduklarını belirtmiş ve ilkenin tarihi gelişimine değinmiştir.³⁹ Akabinde Hakemlik Mahkemesi, Badinter Komisyonu'nun *uti possidetis juris* ilkesinin Eski Yugoslavya'da hudut tespiti için temel kural olduğu yönündeki yaklaşımını vurgulamıştır. Hakemlik Mahkemesi, Komisyonun, Sırbistan'ın Hırvatistan ve Bosna-Hersek ile arasındaki mevcut dâhilî sınırların, uluslararası hukuk anlamında, hudut olarak değerlendirilmesinin mümkün olup olmadığı sorusuna; başka türlü kararlaştırılmadıkça, eski sınırların, uluslararası hukuk tarafından korunan hudutlara dönüştüğü cevabı verdiğini aktarmıştır.⁴⁰ Buradaki eski ve mevcut sınırlar da Eski Yugoslavya dönemindeki cumhuriyetlerin sınırlarına tekabül etmektedir. Her ne kadar taraflar arasındaki uyuşmazlık çözülmemiş⁴¹ olsa da çözüme yönelik ilke, açıkça ortaya konmuştur. Aynı ilke Prevlaka uyuşmazlığı için de geçerlidir ve söz konusu uyuşmazlık da bu ilke çerçevesinde çözülecektir.

Prevlaka'nın durumuna baktığımız zaman "eski sınırlar" meselesinin karışık olduğu görülmektedir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra Prevlaka'nın, Federal Yugoslavya içindeki Hırvatistan Cumhuriyeti'nin bir parçası haline geldiği belirtilmiştir.⁴² Fakat 1950'lerde Yugoslav ordusu tarafından özel bir rejim altına alındığı, çeşitli kamulaştırmaların yapıldığı ve sadece askeri amaçlara tahsis edildiği görülmektedir.⁴³ Yine de Hırvatistan ve Karadağ, Yarımada'yı, kendi idari sınırları içinde göstermeye devam etmişlerdir.⁴⁴ Böylece Karadağ, halefiyet çerçevesinde Yugoslavya dönemindeki bölgenin özel rejimine dayanmakta, Hırvatistan

³⁹ Ibid., para. 256.

⁴⁰ Ibid., para. 257. Ayrıca bkz: AZARKAN, s. 151-153.

⁴¹ Hırvatistan, hakemlik sürecine ilişkin bilgi sızdırma ve mahremiyetin bozulması nedeniyle Slovenya ile arasındaki Hakemlik Antlaşması'nı sona erdirmiş ve kararı tanımamıştır. Buna ilişkin bilgi ve değerlendirme için bkz: RUNJIC Ljubo, "Consequences of the Ex Parte Communications in the Arbitration between Croatia and Slovenia", *Pecs Journal of International and European Law*, No. 1-2, 2019, s. 6-28. Hakemlik süreci ve karar hakkında ayrıntılı bilgi ve değerlendirmeler ile müteakip gelişmeler için bkz: BICKL, *The Border Dispute*, s. 167-204.

⁴² BLAKE/TOPALOVIC, s. 48.

⁴³ Bkz: Ibid., s. 43-45; ORLANDIC, s. 84.

⁴⁴ Ibid., s. 84.

ise Yarımada'nın eskiden beri sınırları dâhilinde bulunduğu iddiasını temel almaktadır.

Eğer uyuşmazlık, daha önce kararlaştırıldığı gibi uluslararası yarıya havale edilirse, *uti possidetis juris* ilkesi, bu iddialar karşısında uygulanacaktır. Fakat eğer eski sınırların durumunun tespitinin şüpheden uzak bir şekilde mümkün olmaması gibi bir nedenle *uti possidetis juris* ilkesinin somut olarak uygulanması yetersiz kalırsa, bu durumda, Uluslararası Adalet Divanı'nın Latin Amerika'ya ilişkin bazı davalarda yaptığı gibi etkililik, kritik tarih, üçüncü devletlerin tutumları vb. gibi diğer kriterlere müracaat etmek gerekebilir.⁴⁵ Şüphesiz bu kriterler, *uti possidetis juris* ilkesinin uygulanmasını desteklemek, söz konusu ilkeye unsur sağlamak için de kullanılabilir.

Bir diğer ihtimal olarak Batinder Komisyonu'nun görüşünde de açıklandığı gibi taraflar, bir antlaşma vasıtasıyla başka türlü bir sonuca da varabileceklerdir. Fakat her hâlükârda egemenlik uyuşmazlığı çözüldükten sonra, artık deniz alanları meselesi üzerine odaklanmak mümkün olacaktır.

III. DENİZ ALANLARI SINIRLANDIRMASI KONUSUNDA MUHTEMEL ÇÖZÜMLER

A. Tarafları Bağlayan Sınırlandırma Hukuku Kuralları

Bölgede sınırlandırmanın nasıl yapılabileceğini saptamak için öncelikle tarafların bağlı oldukları sınırlandırma hukuku kurallarına değinmek gerekir. Bunun için de öncelikle tarafların BMDHS karşındaki durumları tespit edilmelidir. Hırvatistan, 5 Nisan 1995'te, Karadağ ise 23 Ekim 2006 tarihinde halefiyet yoluyla, BMDHS'ye taraf olmuştur.⁴⁶ Dolayısıyla taraflar, BMDHS'nin karasuları, münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı sınırlandırmasına ilişkin 15., 74. ve 83. maddeleri ile bağlıdırlar.

⁴⁵ Bkz: El Salvador–Honduras: Nicaragua intervening, para. 40 vd.; Nicaragua–Colombia, para. 57–103

⁴⁶ Bkz: https://treaties.un.org/pages/ViewDetailsIII.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXI6&chapter=21&Temp=mtdsg3&clang=_en#4, (Erişim tarihi: 4.10.2021).

BMDHS'nin bitişik veya karşılıklı sahillerde karasuları sınırlandırmasını düzenleyen 15. maddesinde, sahilleri bitişik ya da karşılıklı devletler arasında sınırlandırmanın antlaşma ile yapılacağı, antlaşmanın bulunmaması halinde ise ortay hat/tarihi haklar/özel şartlar kuralına göre çözüm bulunacağı belirtilmiştir.⁴⁷

BMDHS'nin bitişik veya karşılıklı sahillerde münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı sınırlandırılmasını düzenleyen 74/1. ve 83/1. maddelerinde, sahilleri bitişik ya da karşılıklı bulunan devletler arasında münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı sınırlandırmasının, hakkaniyete/hakça ilkelere uygun bir çözüme ulaşmak amacıyla antlaşma ile gerçekleştirilmesi öngörülmüştür.

Deniz yetki alanları sınırlandırması açısından gerek 1958 Cenevre Sözleşmesi'nin gerek BMDHS'nin ve gerekse de örf ve adet kurallarının, hakça ilkelere uygun bir sınırlandırmada birleştiği belirtilmiştir.⁴⁸ Aynı şekilde, hakça çözüm ilkesinin, hem karasuları hem de münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı sınırlandırması için tek bir sınırlandırma kuralı haline geldiği de vurgulanmıştır.⁴⁹ Yine ilgili şartlar olarak kabul edilen unsurlar da hakça ilkelere uygun çözüm açısından belirleyici rol oynamaktadır. Hülasa; uluslararası yargı içtihadı ışığında hakça ilkeler, deniz yetki alanları sınırlandırmasını düzenleyen temel bir örf ve âdet hukuku kuralı niteliğindedir ve anlaşma yoluyla tüm ilgili şartların dikkate alınarak hakça bir çözüme ulaşılmasını sağlar.⁵⁰

⁴⁷ Karasuları sınırlandırmasına ilişkin bilgi ve değerlendirmeler için bkz: BAYILLI-OĞLU Uğur, *Uluslararası Hukuk Açısından Ege Karasuları Sınırlandırması*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2011, *passim*.

⁴⁸ BAŞEREN Sertaç Hami, "Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Sınırlandırması Sorunu: Tarafların Görüşleri, Uluslararası Hukuk Kurallarına Göre Çözüm ve Sondaj Krizi", *Doğu Akdeniz'de Hukuk ve Siyaset*, Yayına Hazırlayan, BAŞEREN Sertaç Hami, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası Siyasi ve Ekonomik İlişkiler Araştırma Merkezi, Ankara, 2013, s. 285-286.

⁴⁹ ACER Yücel, "Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Hukuku", *Doğu Akdeniz'de Hukuk ve Siyaset*, Yayına Hazırlayan, BAŞEREN Sertaç Hami, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 2013, s. 309.

⁵⁰ KWIATKOWSKA Barbara, "Equitable Maritime Boundary Delimitation—A Legal Perspective", *International Journal of Estuarine and Coastal Law*, Vol. 3, 1988, s. 289. Ayrıca bkz: PAZARCI, s. 371 ve 383-384. Sınırlandırma hukukuna ilişkin ayrıntılı bilgi ve değerlendirmeler için bkz: BAYILLIOĞLU Uğur, *Türkiye-Libya Ant-*

Şu halde sınırlandırma, tarafları bağlayan bu kurallar çerçevesinde yapılacaktır. Öncelikle vurgulamak gerekir ki Prevlaka Yarımadası, egemenlik yanında, bu egemenliğe bağlı olarak sahip olunacak deniz alanları için de önem arz etmektedir. Nitekim Hırvat Sınır Komisyonu başkanına dayandırılarak, Yarımada'nın, potansiyel olarak 252 kilometrekare karasuları, 4,300 kilometrekare de kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge üreteceği aktarılmıştır.⁵¹ Şüphesiz bu, sadece Yarımada için yapılan bir değerlendirmedir ve Molunat ve Vitaljina gibi Konavle'nin diğer bölgelerini kapsamamaktadır. Farklı egemenlik varyasyonları neticesinde ilgili sahil ve esas noktalar değişeceği için, deniz alanlarına ilişkin değerlendirmelere, 10 Aralık 2002 tarihli Antlaşma'yla öngörülen geçici egemenlik durumunun kalıcı hale geleceği varsayımıyla devam edilecektir.

B. Karasuları Sınırlandırması

Öncelikle Körfez içine ilişkin karasuları sınırlandırması açısından meseleye bakıldığında, şu tespitler yapılabilir: Bölgenin coğrafyası açısından Kotor Körfezi'nin girişindeki deniz girintisi, Hercegovski (Herceg Novi) Körfezi olarak adlandırılmaktadır. Hırvat doktrininde, Hercegovski Körfezi içinde ortay hattan sapmak için bir neden bulunmadığı görüşünün ileri sürüldüğü aktarılmıştır.⁵² Nitekim Hırvat Hükümetinin kurduğu komisyonun da ortay hat esaslı bir teklifte bulunduğu bildirilmiştir.⁵³ Körfez içinde ortay hat esaslı bir karasuları sınırlandırması yapılması halinde, Hırvatistan, Kotor Körfezi'nin giriş kısmının yarısına kadar yetki elde edecektir.⁵⁴ Gerçekten de yukarıda da belirtildiği gibi bu ihtimalde, Körfez'de 100 kilometreden uzun sahil şeridinde sahip, toplam altı büyük liman ve marinasından beşi Körfez içinde yer alan ve nüfusunun yüzde onundan fazlası Körfez sahilinde yaşayan

laşması Ekseninde Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Sınırlandırma Uyuşmazlığı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2021, s. 97–104 ve eşlik eden dipnotlar.

⁵¹ BLAKE/TOPALOVIC, s. 52.

⁵² Z. Seissel, "O razgraničenju morskih prostora Hrvatske i Crne Gore", Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol. 48, No. 4 (Zagreb, 1998), pp. 423–436'dan aktaran, VUKAS, s. 216

⁵³ BLAKE/TOPALOVIC, s. 53 ve 43, figure 17.

⁵⁴ ARNAUT, s. 155.

Karadağ'a, Körfez'de 10 kilometreden az sahili bulunan ve hiç limanı ve nüfusu olmayan Hırvatistan'la seyrüsefer açısından eşit yetkiler verecektir.⁵⁵ Karadağ bunu kabul etmemektedir ki egemenlik uyuşmazlığı da esas itibariyle Kotor Körfezi içinde Hırvatistan'ın sahili sahip olup olmaması odaklıdır. Eğer Yarımada, Karadağ egemenliğine verilirse, Körfez içinde Hırvatistan'ın sahili bulunmayacağı için karasuları sınırlandırması meselesi gündeme gelmeyecektir. Fakat mevcut egemenlik durumu kalıcı hale gelirse, Körfez içinde karasuları sınırlandırması yapılması gerekecektir. Bu durumda da BMDHS'nin 15. maddesinde yer alan, ortay hat/tarihi haklar/özel şartlar kuralına göre bir çözüm bulunacaktır. Yukarıda da belirtildiği gibi 10 Aralık 2002 tarihli Antlaşma'da öngörülen ve aslında *condominium* yaratan sınır, taraflarca bir sınır hattı olarak muamele görmektedir. Tarafların sınır özelliği atfettikleri mevcut düzenlemedeki sınır, Karadağ lehine ortay hattan sapmıştır. Söz konusu Antlaşma ile tespit edilen egemenliğe ilişkin geçici statü, kalıcı hale gelecekse, bu takdirde tarafların sınır özelliği atfettikleri mevcut düzenlemenin muhafazası, Karadağ'ın lehine olacaktır. Karadağ'ın, Körfez içinde daha fazla karasuları alanı elde etmesi, aksine bir antlaşma dışında, (ki Hırvatistan buna yanaşmayabilir) hakça ilkeler ve BMDHS'nin 15. maddesine göre mümkün gözükmemektedir. Bu çerçevede Arnaut da, Körfez içi açısından, Antlaşma düzenlemelerini veya ortay hattan saptırmayı haklı kılacak özel şartların varlığı konusunda iyimser değildir.⁵⁶ Bunun iki nedeni vardır. Biri, sahillerin yapı ve uzanımı, diğeri ise Mamula (Lastavica) Adası'na tanınan etkidir.

Mevcut egemenlik durumunda Körfez içindeki coğrafya açısından bakarsak, Hırvat sahili Konfin Burnu'ndan Ostra Burnu'na kadar içbükey, karşıdaki Karadağ sahili ise Durov Kam Burnu'ndan Zanjic Körfezi'ne kadar dışbükey bir niteliktedir. Dolayısıyla karasuları sınırlandırması açısından kesme etkisi söz konusu olabilir. Nitekim karasuları sınırlandırması için bu ihtimal Bangladeş-Hindistan tahkiminde gündeme gelmiştir. Bangladeş, sahilinin içbükey niteliğinin, karasuları sınırlandırılması açısından özel şart oluşturduğunu iddia etmiştir.⁵⁷ Hakem-

⁵⁵ Ibid., s. 155 ve 58 no'lu dipnot.

⁵⁶ Ibid., s. 158-159.

⁵⁷ Bangladesh-India, para. 234 ve 239.

lik Mahkemesi ise, Bengal Körfezi'nin içbükey yapısının, ortay hattan sapılmasını gerektiren önemli bir kesme etkisi sonucu doğurmadığını belirtmiştir.⁵⁸ Uluslararası Adalet Divanı önünde görülen Kosta Rika-Nikaragua davasında da Nikaragua, Karayip Denizi'ndeki karasuları sınırlandırması için benzer iddiada bulunmuştur.⁵⁹ Divan ise ilgili bölgede Nikaragua sahilinin içbükey uzanımına karşılık Kosta Rika sahilinin dışbükey uzanımının, ortay hattan sapmayı haklı kılacak bir önem ifade etmediğini belirtmiştir.⁶⁰

Fakat uyuşmazlığın Pasifik Okyanusu tarafında ise değerlendirme değişmiştir. Nikaragua, Kosta Rika'ya ait Santa Elena Yarımadası için bozma ve kesme etkisi argümanını ileri sürmüştür.⁶¹ Divan ise Santa Elena Yarımadası'nın, küçük bir sahil projeksiyonu olmadığını, karasuları sınırlandırmasının yapılacağı bölgedeki Kosta Rika sahillerinin büyük bir bölümünü oluşturduğunu belirtmiş ve bu veriler çerçevesinde, ortay hatta Nikaragua'nın iddia ettiği düzeltmenin, hattı, Nikaragua'nın sahil projeksiyonlarını önemli ölçüde kesecek şekilde Kosta Rika'ya yaklaştıracak olduğunu belirtmiştir.⁶² Görüldüğü gibi burada "önemli" nitelemesinin yapılmasına, Yarımada'nın küçük olmaması ve Kosta Rika sahilinin büyük bölümünü oluşturması dayanak teşkil etmiştir.

Tarafların, Kotor Körfezi içinde yer alan sahillerinin içbükey ve dışbükey uzanımının, "önemli" olup olmadığı değerlendirmeye açıktır. Mesela Karadağ'ın dışbükey sahili, kısa değildir; sınırlandırma konusu bölgedeki Karadağ sahillerinin de azımsanamayacak bir bölümünü teşkil etmektedir. Fakat tekrara düşmek pahasına şu husus vurgulanmalıdır ki 10 Aralık 2002 tarihli Antlaşma'da öngörülen ve taraflarca sınır özelliği atfedilen düzenleme, önemli de olsa önemsiz de olsa Hırvatistan'ın içbükey sahiline rağmen, ortay hattan sapmıştır. Dolayısıyla eğer bu sapma "önemli" nitelemesini karşılıyor olarak kabul edilirse, Hırvat

⁵⁸ Ibid., para. 272.

⁵⁹ Maritime Delimitation in the Caribbean Sea and the Pacific Ocean (Costa Rica v. Nicaragua) and Land Boundary in the Northern Part of Isla Portillos (Costa Rica v. Nicaragua), Judgment, I.C.J. Reports 2018, para. 101.

⁶⁰ Ibid., para. 103.

⁶¹ Ibid., para. 171.

⁶² Ibid., para. 174.

sahilinin kesme etkisine maruz kaldığı söylenebilecektir. Kesme etkisi değerlendirmesi, söz konusu sahilin sınırlandırma konusu bölgedeki Hırvat sahillerinin de azımsanamayacak bir bölümünü teşkil ettiği coğrafi gerçeği karşısında daha da öne çıkmaktadır. Şüphesiz taraflar anlaşmaya varıp, geçici düzenlemeyi bir deniz sınırı şeklinde kalıcı hale getirirlerse, bir sorun ortaya çıkmaz. Fakat uyumsuzluk halinde mesele, uluslararası yargıya arz edilirse, mevcut düzenlemedeki Hırvat içbükey sahiline rağmen ortaya çıkan bu sapma, yetkilendirilen mahkeme tarafından kesme etkisi olarak değerlendirilebilir ve deniz sınırı, Karadağ sahili aleyhine ortay hatta çekilebilir.

Karasuları sınırlandırması açısından gündeme gelen bir diğer mevzu, Karadağ'a ait Mamula Adası'nın durumudur. 10 Aralık 2002 tarihli Antlaşma'da öngörülen ve taraflarca sınır özelliği atfedilen düzenlemede, söz konusu adaya tam etkinin de ötesinde, ortay hattı aşacak derecede etki verilerek, Prevlaka Yarımadası'nın etkisinin azaltıldığı görülmektedir. Fakat sınırlandırma hukukunda, tarafların anlaşması dışında, böyle bir uygulamaya dayanak teşkil edecek bir kural bulunmamaktadır. Bu durum özellikle Hırvatistan'ın da ortay hat yönünde bir tutum alması karşısında önem kazanmaktadır. Karasuları sınırlandırmasında adalar söz konusu olduğunda tartışmanın ve yargı kararlarının odağını; adaların, hakça ilkelere ulaşmak için özel şart olarak kabulü ve bu bağlamda etkilerinin ne kadar sınırlanacağı veya en azından ortay hatta kadar ne kadar etki edecekleri oluşturmaktadır.⁶³ Bir başka ifadeyle mesele, adanın ortay hatta kadar ne kadar etki göstereceğidir; yoksa adanın ortay hattı, bir anakara aleyhine aşması değildir. Dolayısıyla taraflarca sınır özelliği atfedilen Antlaşma düzenlemesinde, Mamula Adası'nın tam etki göstermenin yanında, ortay hattı da aşan bir etki göstermesi, hakça ilkeler açısından sorunludur. Tarafların anlaşamaması halinde, mesele uluslararası yargıya arz edilirse mahkeme; deniz sınırını, en azından ortay hatta kadar çekecektir. Kaldı ki yukarıda belirtildiği

⁶³ Bkz: BAYILLIOĞLU, Ege Karasuları Sınırlandırması, s. 197-217. Ayrıca genel olarak bkz: BRISCOE John/PROWS Peter, "The Role of Islands in the Generation of Boundaries at Sea", The Limits of Maritime Jurisdiction, Eds., SCHOFIELD Clive/LEE Seokwoo/MOON-Sang Kwon, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden/Boston, 2014, s. 85 vd.

gibi Hırvatistan'ın, doktrin tarafından desteklenen tutumu da Körfez içinde ortay hat esaslı bir sınırlandırmadır ki Hırvatistan bu şekilde Ada'ya karasuları sınırlandırmasında tam etki vermeyi kabul etmektedir. Aşağıda inceleneceği gibi Mamula Adası'nın durumu, münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı sınırlandırması açısından da önem arz etmektedir.

Kotor Körfezi içine ilişkin Karadağ'ın temel endişesini oluşturan seyrüsefer meselesi, karasuları sınırlandırmasına etki edebilmektedir. Nitekim Hakemlik Mahkemesi, Guyana-Surinam tahkiminde verdiği kararında, özel seyrüsefer şartlarının ortay hattın sapmayı haklı çıkarabileceğini vurgulamış ve taraf devletlerin selefleri tarafından yapılan ve seyrüsefer durumunu gözeten anlaşma ile tespit ettikleri, N10°E hattını, ilk 3 mil için kabul etmiştir.⁶⁴ Böylece ilk 3 mil için deniz sınırı, ortay hattın, Corentyne Nehri'ne ulaşım için Surinam lehine sapsınmış, 3 milden 12 mile kadar ise ortay hat uygulanmıştır.⁶⁵ Karar bu yönü itibariyle, Körfez'deki seyrüsefer durumları ve bu etkinliğe bağlı liman ve nüfus meselesini ön planda tutan Karadağ'a, Körfez içinde lehine olarak ortay hattın sapsınmak için bir argüman sağlamaktadır. Fakat aynı tespitin, tersen bir okumayla Hırvatistan'ın Körfez'e yönelik seyrüsefer çıkarları çerçevesinde yapılabileceği de vurgulanmalıdır. Böylece Hırvatistan da seyrüsefer durumlarını ileri sürmek suretiyle, ortay hattın sapsınmamak veya aleyhine daha az sapsınmasını sağlamak için bahsedilen karardaki tespitlere dayanabilecektir.

Mevcut egemenlik durumunda Körfez dışındaki karasuları sınırlandırması için meseleye bakarsak, yukarıda belirtildiği gibi 10 Aralık 2002 tarihli Antlaşma'nın 6. maddesi ile tespit edilen geçici deniz sınırı, Ostro Burnu ile karşıdaki Veslo Burnu'nun bağlantı noktasından başlayan ve 12 millik mesafeye kadar 206° azimutu boyunca uzanan hat ola-

⁶⁴ Arbitral Tribunal Constituted Pursuant to Article 287, and in accordance with AnnexVII, of the United Nations Convention on the Law of the Sea, In the Matter of an Arbitration between: Guyana and Suriname, Award of the Tribunal, 17 September 2007, pcacases.com/web/sendAttach/902, para. 306. (Erişim tarihi: 13.10.2021). Hakemlik Mahkemesi, seyrüsefer meselesine ilişkin olarak Beagle Kanalı ile Manş Denizi tahkimlerinde yapılan tespitleri de dayanak alarak bu sonucu ortaya koymuştur. Bkz: *Ibid.*, para. 304-305 ve 353 no'lu dipnot.

⁶⁵ *Ibid.*, para. 323-325.

rak tanımlanmıştır. Söz konusu sınır, Karadağ sahili lehine ve Prevlaka'ya doğru, hatırı sayılır derecede ortay hattan sapmıştır. Bu sapmadaki etkenlerden biri, Mamula Adası'na, tıpkı Körfez içinde olduğu gibi bu defa güneybatı istikametinde tam etkiyi de aşan bir etki verilmesidir. Burada da Körfez içine ilişkin yapılan değerlendirmeler geçerlidir. Zira özel şart olan aslında adanın durumu olacağı için tarafların başka türlü anlaşması dışında, eğer mesele uluslararası yargıya arz edilirse, yetkilendirilen mahkeme tarafından hat, en azından ortay hatta kadar çekilecektir.

Yarımada'nın uç noktasındaki Ostro Burnu, bir ölçüde dışbükey bir sahil olarak kabul edilebilir. Buna karşılık, karşıda yer alan ve sınırlandırma alanına projeksiyonu bulunan Karadağ sahili, Zanjic Körfezi'nin güneydeki uç noktası olan Miristra Burnu ile Veslo Burnu arasında, güneydoğu istikametinde uzanmaktadır. Söz konusu sahil hattının, uzanımı itibariyle içe doğru açılmak suretiyle bir ölçüde içbükey bir nitelik arz ettiği söylenebilir. Fakat her iki ihtimal de Uluslararası Adalet Divanı'nın Kosta Rika–Nikaragua kararında yer alan Santa Elena Yarımadası için yaptığı anahtar değerlendirme olan bozma ve kesme etkisinin "önemli derecede" olması nitelemesi karşısında, ortay hattan saptmaya müsaade etmemektedir. Dolayısıyla Körfez dışında karasuları sınırlandırmasının, ortay hat esasında yapılması BMDHS'nin 15. maddesine ve bu hükmü yorumlayıp uygulayan uluslararası yargı içtihadına uygun olacaktır. Fakat seyrüsefer meselesi, Guyana–Surinam tahkimi örneğinde olduğu gibi değerlendirmeye açıktır ki Körfez girişi açısından Hırvatistan lehine ortay hattan bir sapma bile düşünülebilir.

C. Kıta Sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge Sınırlandırması

Öncelikle belirtmek gerekir ki tıpkı karasuları sınırlandırması için yapıldığı gibi kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlandırmasına ilişkin değerlendirmelerde de, 10 Aralık 2002 tarihli Antlaşma'yla öngörülen geçici egemenlik durumunun kalıcı hale geleceği varsayımıyla hareket edilecektir.

Sınırlandırma konusu coğrafyada, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlandırması açısından, uluslararası yargı içtihadı çerçevesinde hakça ilkeler bağlamında öne çıkan ilgili şart değerlendirmeleri,

Mamula Adası'nın durumu ve kesme etkisidir. Hırvat doktrininde, Körfez'in doğal giriş noktalarını Ostro Burnu ile Mamula Adası oluşturduğu için karasuları yanında, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlandırmasının da bu iki noktayı birleştiren hattın başlaması gerektiği ileri sürülmüştür.⁶⁶ Aynı durumun, Hırvat Hükümetinin kurduğu komisyonun, ortay hat esaslı teklifinde de bulunduğu görülmektedir.⁶⁷ Böylece Ada'nın sınırlandırmanın başlangıcında, esas nokta olarak dikate alınması ve ortay hatta kadar etki göstermesi sağlanmıştır. Hat, hemen hemen güney yönünde düz bir şekilde bir süre devam ettikten sonra bu defa ortay hattın Hırvatistan lehine saptır. Şüphesiz taraflar, bu sınırlandırma hattı üzerinde anlaşabilir. Fakat anlaşmazlık halinde mesele uluslararası yargıya havale edilirse, gerek Mamula Adası'nın durumu ve etkisi gerek ortay hattın Hırvatistan lehine saptırmanın doğurduğu, Karadağ sahili üzerindeki kesme etkisi, en önemli tartışma olacaktır.⁶⁸ Bu tartışma, Hırvat teklifinden tamamen bağımsızdır; Hırvatistan'ın tutumu değişse bile tarafların ilgili sahillerinin coğrafi yapı ve durumu nedeniyle kesme etkisi, muhtemel bir deniz yetki alanları sınırlandırma davasında, temel odak noktası olacaktır.

Mamula Adası'nın deniz yetki alanları sınırlandırmasındaki durumu açısından ilk gündeme gelen konu, statüsünü tayin olacaktır. Buna göre söz konusu ada, ya BMDHS'nin 121/3. maddesi çerçevesinde kaya, ya da 121/2. maddesi çerçevesinde tam yetkili ada olarak değerlendirilecektir. Bunun için de BMDHS'nin 121/3. maddesinde yer alan insanların oturmasına elverişli olma ve kendine has bir ekonomik yaşama sahip olma şartlarını taşıyıp taşımadığı incelenecektir. Eğer söz konusu şartları taşımıyorsa, kaya statüsü arz ettiği için kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge alanları üzerinde hak sahibi olamayacaktır. Mamula Adası son derece az bir yüz ölçüme sahip, oldukça küçük, ıssız bir adadır. Meskün değilse de, üzerindeki eski kalenin lüks bir otele çev-

⁶⁶ Z. Seissel, "O razgraničenju morskih prostora Hrvatske i Crne Gore", Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol. 48, No. 4 (Zagreb, 1998), pp. 423-436'dan aktaran, VUKAS, s. 216

⁶⁷ BLAKE/TOPALOVIC, s. 53 ve 43, figure 17. Sınırlandırma hattının açık denize doğru devam eden görseli için bkz: Ibid., s. 45, figure, 19.

⁶⁸ Arnaut, özellikle kıta sahanlığı için kesme etkisini ön plana çıkarmıştır. ARNAUT, s. 159.

rilmesi ve sahiline marina yapılarak turizme açılması yönünde büyük bir dönüşüm planına maruz bırakıldığı görülmektedir.⁶⁹ Güney Çin Denizi tahkiminde Hakemlik Mahkemesi'nin ortaya koyduğu ölçütler çerçevesinde, bu faaliyetlerin insanların oturmasına elverişli olma ve kendine has bir ekonomik yaşama sahip olma şartlarını karşılayıp karşılamadığı ve bunun sonucunda Mamula'nın, tam yetkili bir ada mı yoksa bir kaya mı olduğuna hükmedilecektir. Söz konusu karardaki insan eliyle yapılan modifikasyonların etkisizliği⁷⁰ ve yerleşimin geçici olmayan karakterine yapılan vurgu;⁷¹ yine bazı adalar için küçük ebat neticesi yaşam alanına sahip olamama, çoraklık, tatlı su kaynakları ve bitki örtüsünden mahrum olma durumlarının, kaya statüsü olarak kabulü gibi nedenler,⁷² Mamula için kaya statüsü değerlendirilmesinin yapılmasını gerektirebilir.

Bir an için Mamula'nın tam yetkili ada olduğu varsayılırsa, bu durumda da adaların sınırlandırmaya etkisi meselesi gündeme gelecektir. Zira adaların deniz alanlarına sahip olmaları ile sınırlandırmadaki rolleri farklıdır.⁷³ Uygulamada adaların sınırlandırmaya etkileri açısından, konum ve ebatın temel etken olduğunu vurgulayan Ahnish, bu etkiyi konum açısından dörde ayırmıştır.⁷⁴ Buna göre; bir devletin anakara karasuları içinde kalan adalar tam etki, anakaraya yakın ve fakat karasu-

⁶⁹ "From concentration camp to luxury hotel: Last look at Mamula Island as an anti-fascist history museum", <https://www.telegraf.rs/english/3092147-from-concentration-camp-to-luxury-hotel-last-look-at-mamula-island-as-an-antifascist-history-museum>, (Erişim tarihi: 15.10.2021).

⁷⁰ The South China Sea Arbitration Award, para. 305,

⁷¹ Ibid., para. 542.

⁷² Ibid., para. 557–558. İlaveten adada oturan insanların, ağırlıklı olarak dışarıdan yapılan erzak tedarikine bağlı şekilde yaşamasının, söz konusu insanların ada üzerindeki mevcudiyetinin, adanın bizatihi kendisi tarafından değil, tam tersine, anakara ile devamlılık arz eden bir erzak ve haberleşme kanalı ile sağlanmasının, BMDHS'nin 121/3. maddesindeki şartlar anlamında olumsuz durumlar olarak karşılanması da (Ibid., para. 620) Mamula'nın tam yetkili ada statüsünün sorgulanması açısından kayda değerdir. Hakemlik Mahkemesi'nin adalar hakkında bu tespitleri de içeren tespit ve değerlendirmeleri için bkz: BAYILLIOĞLU, Güney Çin Denizi Tahkiminde, s. 429 vd.

⁷³ ACER, s. 318.

⁷⁴ AHNISH Faraj Abdullah, *The International Law of Maritime Boundaries and the Practice of States in the Mediterranean*, Clarendon Press, Oxford, 1993, s. 364–365.

ları dışında konumlanmış adalar kısmi etki göstermektedir. Ortay hat üzerinde veya yakınında konumlanmış adalar, diğer değerlendirmelere göre etki göstermeyebilecekleri gibi tam veya kısmi etki de gösterebilirler. Diğer devletin anakarasına yakın adalar ise kısmi etki gösterebilecekleri gibi etki göstermeyebilirler. Adalar, konumları itibariyle bir diğer açıdan, doğru taraftaki adalar, ortay hatta yakın adalar ve ters taraftaki adalar olarak üçe ayrılıp, etki değerlendirilmesine tabi tutulmaktadır.⁷⁵

Konum itibariyle Mamula Adası'na benzeyen bir durumu, yukarıda değinilen Uluslararası Adalet Divanı önünde görülen Kosta Rika–Nikaragua davasında gündeme gelen, Karayip Denizi'ndeki Nikaragua'ya ait Corn Adaları oluşturmaktadır. Şüphesiz bu tam bir benzerlik değildir; zira coğrafya ve adaların durumu farklıdır. Nitekim bahsi geçen kararda da atıf yapıldığı gibi, Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi, Bangladeş–Myanmar kararında, bir adanın deniz yetki alanları sınırlandırmasına etkisi konusunda genel bir kural bulunmadığı, bunun, coğrafi gerçeklikler ve somut olayın özelliklerine göre değişeceği; zira, her somut olayın eşsiz doğası gereği spesifik bir muameleyi gerektirdiği, asıl amacın ise hakça bir sonuca ulaşmak olduğu yönündeki tespiti hatırlatılmalıdır.⁷⁶ Burada sadece fikir vermesi açısından konum itibariyle bir benzetme mümkün olabilir. Zira Corn Adaları da Mamula da doğru tarafta konumlanmıştır. (Fakat Ahnish'in paradigmasına göre Corn Adaları karasuları dışındayken, Mamula Adası karasuları içindedir.)

Kosta Rika–Nikaragua kararında Uluslararası Adalet Divanı, Corn Adaları'nın sınırlı boyutları ve anakara sahillerinden hatırı sayılır uzaklıkları (26 mil) göz önüne alındığında, geçici eşit uzaklık çizgisine etkilerinin, boyutları itibariyle orantısız olduğunu, dolayısıyla, söz konusu adalara yarım etki verilmesinin uygun olacağını, bunun da Kosta Rika lehine geçici eşit uzaklık çizgisinin düzeltilmesi anlamına geleceğini belirtmiştir.⁷⁷ Mamula Adası'nın deniz yetki alanları sınırlandırmasındaki etkisinin sınırlanabileceğini gösteren bu örnek, meselenin uluslara-

⁷⁵ Bkz: ACER, s. 318. Ters taraftaki adaların etkileri konusunda bazı uygulamalar ve değerlendirmeler için bkz: Ibid., s. 319–322.

⁷⁶ Delimitation of the maritime boundary in the Bay of Bengal (Bangladesh/Myanmar), Judgment, ITLOS Reports 2012, para. 317.

⁷⁷ Costa Rica–Nikaragua, para. 153–154.

rası yargıya arz edilmesi halinde taraflarca ve yetkilendirilen mahkeme tarafından mutlaka atıf konusu yapılacaktır. Fakat Mamula Adası'nın, Karadağ sahilinin güneydoğu istikametinde içe doğru açılmak suretiyle arz ettiği içbükey nitelik nedeniyle tam etki göstermesi, hakça ilkelere uygun olabilir. Zira böylece Karadağ sahilinin bu dezavantaj nedeniyle maruz kalacağı kesme etkisi, tam olmasa da kısmi bir ölçüde azaltabilir. Burada yine Kosta Rika–Nikaragua kararında Uluslararası Adalet Divanı'nın bir değerlendirme ve uygulaması yol gösterebilir. Söz konusu uyuşmazlıkta, diğer devletin (Kosta Rika) sahili içbükeyken ve adalara yarım etki verilmesi kesme etkisini azaltacakken,⁷⁸ burada adanın sahibi devletin (Karadağ) sahilinin bu özelliği, kesme etkisini bertaraf için, tam etki uygulamasının hakça olacağını düşündürebilir.⁷⁹ Böylece Ostra Burnu'yla Mamula Adası arasındaki ortay hattın başlayacak hat, güney yönünde açık denize uzanacaktır. Fakat açığa gittikçe Mamula'nın etkisi azalacaktır ki bu da Karadağ sahilinin maruz kalacağı kesme etkisinin tam olarak önlenmesi için başka bazı uygulamalar yapılmasının gerekli olduğunu göstermektedir.

Bu çerçevede öncelikle şu tespiti yapmak gerekir. Bangladeş–Myanmar kararında Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi'nin dikkat çektiği gibi içbükey nitelik tek başına zorunlu olarak bir ilgili şart oluşturmamaktadır; fakat kesme etkisine neden olması durumunda, hakça bir sonuca ulaşma amacıyla ortay hat üzerinde düzeltme yapılmasını zorunlu olarak gerektirebilecektir.⁸⁰ Mahkeme'nin ortaya koyduğu bu değerlendirme, Karadağ'ın içbükey nitelikteki sahilinin maruz kaldığı kesme etkisinin, ilke olarak, ortay hattın sapmak için bir gerekçe teşkil ettiğini göstermektedir.

Bu çerçevede, yine Kosta Rika–Nikaragua kararındaki Divan tespitleri yol gösterici olabilir. Yukarıda değinildiği gibi Divan, Santa Elena Yarımadası'nın karasuları sınırlandırması açısından bir kesme etkisi

⁷⁸ Bkz: Ibid., para. 156.

⁷⁹ Corn Adalarına ilişkin Uluslararası Adalet Divanı'nın yukarıdaki tespitleri de içeren tespit ve değerlendirmeleri için bkz: BAYILLIOĞLU Uğur, "Uluslararası Adalet Divanı'nın Kosta Rika–Nikaragua Kararında Adalar Hakkındaki Tespitlerine İlişkin Bazı Gözlemler", Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 8, S. 2, 2018, s. 103 vd.

⁸⁰ Bangladesh–Myanmar, para. 292.

yaratmadığı ve özel şart teşkil etmediği tespitini yapmıştır. Fakat münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı sınırlandırması açısından, Divan'ın değerlendirmesi farklı olmuştur. Divan, Santa Elena Yarımadası üzerindeki esas noktaların, 120 mil mesafeye kadar geçici eşit uzaklık çizgisini kontrol ettiğini, bunun da, hakça olmayan bir şekilde, Nikaragua sahil projeksiyonları üzerinde önemli bir kesme etkisi yarattığını belirtmiştir.⁸¹ Divan, bu etkiyi gidermek ve hakça bir çözüme ulaşmak için, Yarımada'ya yarım etki verilmesine hükmetmiştir.⁸² 286 kilometrekare yüz ölçüme sahip ve 2400'den fazla bir nüfusa ev sahipliği yapan Santa Elena Yarımadası,⁸³ kesme etkisini önlemek için yarım etkiyle sınırlanıyorsa, Prevlaka'ya çok daha azının verilmesi gerektiği düşünülebilir. Üstelik Santa Elena'nın sahilinin çok daha uzun olduğu vurgulanmalıdır.

Her iki yarımadanın, sınırlandırma hattını etkiledikleri uzaklık da nitelik itibariyle bir farklılık yaratmamaktadır. Şöyle ki Santa Elena'nın hat üzerindeki etkisi 120 mile uzanmaktadır. Prevlaka'nın ise Adriyatik'in yarı kapalı deniz özelliği gereği en fazla sınırın ulaşabileceği nihai nokta olan ve halefiyet yoluyla Hırvatistan ve Karadağı'ı bağlayan 1968 tarihli İtalya–Yugoslavya Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Antlaşması⁸⁴ ile tayin edilen sınırlandırma hattına kadar etki üretebileceği varsayılabilir. Bu da bize her iki yarımadanın etkisinin azaltılmasının, aslında aynı amaca hizmet ettiğini göstermektedir. Gerçekten de Bangladeş–Hindistan tahkiminde Hakemlik Mahkemesi, kesme etkisinin geçici eşit uzaklık çizgisinde düzeltme yapılmasını sağlaması için ya deniz alanlarının uluslararası hukukun izin verdiği noktaya kadar uzanmasını önlemesi ya da BMDHS'nin 74. ve 83. maddelerine göre hakça bir sonuca ulaşmayı önlemesi gerektiğini belirtmiştir.⁸⁵ Şüphesiz her iki durumda

⁸¹ Costa Rica–Nikaragua, para. 193.

⁸² Bkz: Ibid., para. 194, 198–199.

⁸³ Ibid., para. 170. Divan, Santa Elena'nın güneyinde bulunan ve daha büyük ve kalabalık nüfuslu olan Kosta Rika'nın ülkesinin önemli bir bölümünü oluşturan Nicoya Yarımadası'na ise, coğrafyanın yeniden şekillendirilmemesi ilkesi çerçevesinde, tam etki vermiştir. Bkz: Ibid., para. 196–197.

⁸⁴ Anlaşma metni ve ayrıntılı bilgi için bkz: BLAKE/TOPALOVIC s. 15–16 ve s. 57–59.

⁸⁵ Bangladesh–India, para. 417.

da hukuki açıdan hakça ilkelere tekabül eden bu sonuçta, coğrafi açıdan, Santa Elena için ilki geçerliyken, Prevlaka için diğeri geçerlidir.

Sınırlandırma konusu alandaki, Karadağ'ın üzerinde önemle durduğu, limanlar ve seyrüsefer durumu açısından baktığımızda ise benzer bir argümanın değerlendirildiği Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi'nin Gana-Fildişi Sahili kararına değinmek gerekir. Mahkeme, Fildişi Sahili'nin, Abidjan Limanı'nın maruz kaldığı kesme etkisinin ortay hattan sapmak için bir neden teşkil etmemesinin gerekçelerinden biri olarak, münhasır ekonomik bölge içindeki seyrüsefer serbestisi garantisine yönelik düzenlemeleri vermiştir.⁸⁶ Dolayısıyla seyrüsefer durumunun, bu uyuşmazlık açısından da Karadağ lehine kesme etkisi bağlamalı bir argüman sağlamadığı değerlendirilmesi yapılabilir.

Şu halde eğer mesele uluslararası yargıya arz edilirse, yetkilendirilen mahkeme tarafından Romanya-Ukrayna kararında, Uluslararası Adalet Divanı'nın ortaya koyduğu üç aşama yaklaşımı çerçevesinde,⁸⁷ önce geçici bir eşit uzaklık çizgisi çizilecektir. Bu aşamada, belki Mamula Adası'nın esas nokta olarak nazara alınıp alınmaması konusunda, BMDHS'nin 121/3. maddesindeki şartlar çerçevesinde statüsü incelenebilir. Akabinde ikinci aşamada, hakça bir sonuca ulaşmak için geçici eşit uzaklık çizgisinin ayarlanması veya düzeltilmesini gerektiren ilgili şartlar bulunup bulunmadığı değerlendirilecektir. Bu aşamada da hem Mamula Adası'nın durumu hem de içbükey sahil uzanımı ve kesme etkisi çerçevesinde, geçici eşit uzaklık çizgisi, Karadağ lehine düzeltilcektir. Üçüncü aşamada ise bir orantılılık testiyle sınıra nihai hali verilecektir. Orantılılık testinde, ortay hattan sapmanın derecesi, Karadağ'ın dezavantajının nasıl dengelendiğinin temel göstergesi olacaktır. Burada şüphesiz sahil uzunluklarının rolü devreye girmektedir ki bu, Karadağ lehine bir unsur daha eklemektedir. Lakin uluslararası yargı içtihadında, sahil uzunluklarının sınırlandırmada gerek ilgili şart gerek orantılılık testi açısından önemli ve fakat tek belirleyici etken olmadığı ve matema-

⁸⁶ Delimitation of the Maritime Boundary in the Atlantic Ocean (Ghana/Côte D'ivoire), Judgment, ITLOS Reports 2017, para. 426.

⁸⁷ Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine), Judgment, ICJ Reports, 2009, para. 115-122.

tiksel bir kesinlik barındırmadığı yönündeki yaklaşımı da göz önünde tutulmalıdır.⁸⁸

Netice olarak ortaya çıkacak sınırlandırma hattı, Arnaut'un da dikkat çektiği gibi kesme etkisi nedeniyle ortay hattan ziyade, 10 Aralık 2002 tarihli Antlaşma'nın düzenlemesine yakın olacaktır.⁸⁹ Bir başka ifadeyle Antlaşma ile öngörülen karasuları hattı, belki münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı sınırlandırma hattı olarak, İtalya-Yugoslavya Antlaşması'yla çizilen sınıra kadar devam edebilir ve bu şekilde bir Hırvatistan-Karadağ-İtalya kavşağı ortaya çıkabilir. Yine de kanımızca, karasuları sınırının nihayete erdiği noktadan itibaren, hattı, bir dönüş noktası marifetiyle güneybatıya çekmemek, Karadağ sahilinin maruz kalacağı kesme etkisini bertaraf etmeyecektir. Fakat burada da kesme etkisinin doğurduğu sonuçların sınırları gündeme gelmektedir. Mesela Gana-Fildişi Sahili kararında Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi'nin dikkat çektiği gibi bir taraf için kesme etkisi giderilecekken, diğer taraf için kesme etkisi doğmaması önemlidir.⁹⁰ Ayrıca, yine aynı kararda vurgulandığı ve atıf yapıldığı gibi uluslararası yargı içtihadında, geçici eşit uzaklık çizgisinin düzeltilmesi açısından bir sınır olarak, coğrafyanın yeniden şekillendirilmemesi ilkesi, sınırlandırma hukukunun önemli bir bileşeni olarak kabul edilmektedir.⁹¹ Dolayısıyla taraflar arasındaki deniz yetki alanları sınırlandırma hattı, eğer mesele uluslararası yargıya arz edilirse, yetkilendirilen mahkeme tarafından yukarıdaki kural ve ilkeler çerçevesinde, teknik uzmanların yardımıyla çeşitli dönüş noktalarıyla birlikte çizilecektir.

IV. DENİZ ALANLARI KONUSUNDA SON GELİŞMELER VE ÇÖZÜME YÖNELİK HUKUKİ İHTİMALLER

Hırvatistan Parlamentosu, 3 Ekim 2003 tarihli bir karar vasıtasıyla, ekolojik ve balıkçılık koruma bölgesi ilan etmiştir.⁹² Karar ile açıkça

⁸⁸ Bu konuda ayrıntılı bilgi ve değerlendirmeler için bkz: BAYILLIOĞLU, Türkiye-Libya Antlaşması, s. 108-109 ve eşlik eden dipnotlar.

⁸⁹ ARNAUT, s. 159.

⁹⁰ Ghana-Côte D'ivoire, para. 425.

⁹¹ Ibid., para. 409.

⁹² Karar metni için bkz: "On the Extension of the Jurisdiction of the Republic of Croatia in the Adriatic Sea",

münhasır ekonomik bölge ilan edilmemiştir. Karar'ın ilk paragrafında münhasır ekonomik bölgeye bağlı bazı egemen haklara yönelik vurgu yapılmış, ikinci paragrafında ise münhasır ekonomik bölgeye bağlı diğer hakları ilan yetkisi saklı tutulmuştur. Bu bağlamda söz konusu alan, yarım münhasır ekonomik bölge⁹³ veya *de facto* münhasır ekonomik bölge⁹⁴ olarak nitelenmiştir. Vukas, söz konusu bölgenin sınırının, 2002 Antlaşması'yla oluşturulan geçici karasuları sınırlandırma hattını, açık denize doğru takip eden bir şekilde çizildiğini bildirmiştir.⁹⁵ Gerçekten de Karar'ın 6. paragrafında, ekolojik ve balıkçılık koruma bölgesi dış sınırının, 2002 Antlaşması'yla çizilen geçici karasuları sınırı doğrultusunda katettiği ve bunun da sınırlandırma antlaşmaları yapılanaya kadar geçici bir nitelik arz ettiği belirtilmiştir. Dış sınırın geçiciliği vurgusu, söz konusu bölgenin koordinatlarının verildiği açıklamada da tekrarlanmıştır.⁹⁶ Hırvatistan'ın bu anlayışı daha sonra da devam edecektir. Karadağ ise yukarıda başka bir vesileyle değinilen 18 Mayıs 2015 tarihli notasında, Hırvat parlamentosunun bu kararını, 2003'ten itibaren birçok notayla protesto ettiğini belirtmiştir.

https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/HRV_2003_Decision.pdf, (Erişim tarihi: 21.10.2021). Söz konusu Karar, 3 Haziran 2004 tarihli bir Karar ile değiştirilmiştir. Bu şekilde ekolojik ve balıkçılık koruma bölgesinin AB üyelerine uygulanması, AB ile balıkçılık konusundaki ortaklık anlaşmasının yapılmasına bağlanmıştır. Karar metni için bkz: "Decision on the Amending the Decision on the Extension of the Jurisdiction of the Republic of Croatia in the Adriatic Sea of 3 October 2003", Law of the Sea Bulletin, No. 55, United Nations, New York, 2004, https://www.un.org/Depts/los/doalos_publications/LOSBulletins/bulletinpdf/bulletin55e.pdf, s. 31. (Erişim tarihi: 21.10.2021). Karadağ'ın, 18 Mayıs 2015 tarihli notasına göre Hırvatistan'ın bu geri adımının nedeni, Avrupa Komisyonu tarafından da desteklenen İtalya ve Slovenya'nın itirazlarıdır.

⁹³ SCOVAZZI Tullio, "Recent Developments as regards Maritime Delimitation in the Adriatic Sea", Maritime Delimitation, Eds., LAGONI Rainer/VIGNES Daniel, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden/Boston, 2006, s. 191; BICKL, EEZs in the Adriatic, s. 4.

⁹⁴ SCOVAZZI, s. 191; Söz konusu Karar hakkında daha ayrıntılı bilgi ve değerlendirme için bkz: Ibid., s. 190 vd.

⁹⁵ VUKAS, s. 216-217.

⁹⁶ Bkz: Law of the Sea Bulletin, No. 59, United Nations, New York, 2005, https://www.un.org/Depts/los/doalos_publications/LOSBulletins/bulletinpdf/bulletin59e.pdf, s. 28-29. (Erişim tarihi: 28.10.2021).

Siyasi şartlardaki değişim, meselenin ekonomik yönünü, özellikle enerji konusunda (Karadağ'ın AB üyelik boyutu ile beraber) ön plana çıkarmıştır.⁹⁷ Bu bağlamda, Hırvatistan, karasuları dışında hidrokarbon faaliyetleri icra etmeye başlamış ve bu faaliyetler Karadağ'ın itirazı ile karşılaşmıştır.⁹⁸

Karadağ 2 Haziran 2014 tarihli notasında,⁹⁹ Hırvatistan'ın 2 Nisan 2014 tarihinde ihraç ettiği belgelerde, yabancı imtiyaz sahiplerine önerilen hidrokarbon araştırma ve işletme ruhsat sahalarının bazılarının, Karadağ'ın da hak iddia ettiği ve henüz taraflar arasında sınırlandırılmamış alanları kapsadığını belirtmiştir. Karadağ, 2002 Antlaşması'nın taraflar arasında geçerli olan ve uyuşmazlık konusu alanın rejimini düzenleyen yegâne belge olduğunu ve bu belgede, tarafların tek taraflı eylemlerden kaçınma yükümlülüğünün bulunduğunu vurgulamıştır. Bu bağlamda Karadağ, Hırvatistan'ın sınırlandırma yapılmadan uyuşmazlık konusu bölgede hidrokarbon ruhsatı veremeyeceğini belirtmiştir. Karadağ, 1 Aralık 2014 tarihli notasında¹⁰⁰ ise Hırvatistan'ın izniyle Spectrum adlı Norveç şirketinin, 231° azimutun güneyindeki deniz alanında icra ettiği sismik faaliyetleri protesto etmiştir.

Karadağ'ın yukarıda değinilen 18 Mayıs 2015 tarihli notası, tüm süreci açıklayan ve Karadağ'ın tutumunu açık şekilde ortaya koyan bir belge niteliğindedir. Karadağ ilk olarak 2002 Antlaşması'nın karasuları sınırını geçici olarak düzenlediğini ve kıta sahanlığı ile münhasır ekonomik bölgeye uygulanamayacağı gibi ekolojik ve balıkçılık bölgesi için de geçerli olamayacağını belirtmiştir. Bu notada Karadağ, 231° azimut iddiasına dayanak olarak, Eski Yugoslavya döneminde, Karadağ ile

⁹⁷ Bkz: ORLANDIC, s. 89.

⁹⁸ Bickl, EEZs in the Adriatic, s. 6.

⁹⁹ Nota metni için bkz: "Communication from the Government of Montenegro, dated 2 July 2014, concerning exploration and exploitation of resources in the Adriatic Sea by the Republic of Croatia", https://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/communications/mng_note2014.pdf, (Erişim tarihi: 27.10.2021).

¹⁰⁰ Nota metni için bkz: "Communication from the Government of Montenegro, dated 1 December 2014, concerning exploration and exploitation of resources in the Adriatic Sea by the Republic of Croatia", https://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/communications/MNG_note20141201en.pdf, (Erişim tarihi: 27.10.2021).

Hırvatistan arasındaki yetki alanlarının, 231° azimutunu takip eden hat ile ayrılmasını vermiş, bunun kıta sahanlığı sınırı için de geçerli olduğunu vurgulamıştır. Görüldüğü gibi Karadağ, Yugoslavya dönemindeki sınırlara yaptığı atıfla, *uti possidetis juris* ilkesini, karasuları ve kıta sahanlığı sınırlandırması için ileri sürmüştür. Böylece söz konusu ilkeyi denize yaymıştır. *Uti possidetis juris* ilkesine dayanan benzer bir iddia, Slovenya-Hırvatistan tahkiminde, Slovenya tarafından, Piran Körfezi için ileri sürülmüştür.¹⁰¹ Hakemlik Mahkemesi, öncelikle, Hırvatistan ve Slovenya'nın bağımsızlığı zamanında, Körfez'in mevcut limitler dâhilinde Yugoslavya'nın içsuları statüsünde olduğu tespitini yapmıştır.¹⁰² Körfez içindeki sınırlandırma konusunda ise Hakemlik Mahkemesi, deniz hukukuna ilişkin antlaşmalarda içsuların sınırlandırılmasına ilişkin düzenleme bulunmaması nedeniyle, kara hudutlarının sınırlandırılmasına ilişkin ilkelerin, içsular için de esas alınacağını belirtmiştir. Hakemlik Mahkemesi'ne göre bu nedenle içsuların sınırlandırılması, *uti possidetis* ilkesi temelinde yapılmalıdır.¹⁰³

Görüldüğü gibi Hakemlik Mahkemesi, içsuların sınırlandırılması konusunda *uti possidetis juris* ilkesinin geçerliliğini kabul etmiş ve bunu, içsuların sınırlandırılmasına ilişkin bir düzenleme bulunmamasına bağlamıştır. Bu yorum esas alınırca, BMDHS'de karasuları, münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı sınırlandırması için düzenleme bulunması nedeniyle *uti possidetis juris* argümanı, söz konusu deniz alanlarında geçerli olmayacaktır. Fakat Kotor Körfezi, Piran Körfezi gibi Eski Yugoslavya'dan kalan bir içsu alanı olarak kabul edilirse, *uti possidetis juris* ilkesi uygulama alanı bulabilecektir.

Hülasa Karadağ, 231° azimut hattı çevresindeki tüm tek taraflı Hırvat eylem ve işlemlerini protesto etmiştir. Karadağ'ın iddiasını dayandırdığı 231° azimutu, güneybatı yönündeki bir hatta tekabül etmekte ve Karadağ lehine ortay hattan sapmaktadır.

¹⁰¹ Bkz: Croatia-Slovenia, para. 774 ve 863.

¹⁰² Ibid., para. 880 ve 885.

¹⁰³ Ibid., para. 886.

Hırvatistan Parlamentosu, 5 Şubat 2021 tarihinde aldığı bir karar-
la, münhasır ekonomik bölge ilan etmiştir.¹⁰⁴ Öncelikle altını çizmek ge-
rekir ki Karar'ın 7. paragrafı ile 2003'te ilan edilen ekolojik ve balıkçılık
koruma bölgesi ilga edilmiştir. Böylece söz konusu niteliği ve kapsamı
tartışmalı bölge yerini, statü ve rejimi açıkça tanımlanmış münhasır
ekonomik bölgeye bırakmıştır. Karar'ın 2. paragrafında, münhasır eko-
nomik bölgenin, karasuları dışında, uluslararası hukukun izin verdiği
azami genişliğe kadar uzanacağı ve bitişik ya da karşılıklı sahillerde dış
sınırın, antlaşmalarla tespit edileceği belirtilmiştir. Karar'ın 3. paragra-
fında, Hırvatistan, ilga edilen ekolojik ve balıkçılık koruma bölgesi dış
sınırdaki anlayışı aynen muhafaza etmiştir. Gerçekten de söz konusu
paragrafta münhasır ekonomik bölgenin dış sınırının, 2002 Antlaşma-
sı'yla çizilen geçici karasuları sınırı doğrultusunda katettiği ve bunun da
sınırlandırma antlaşmaları yapılanaya kadar geçici bir nitelik arz ettiği
belirtilmiştir. Böylece Hırvatistan'ın, bu alandaki münhasır ekonomik
bölge sınırının geçiciliği yanında, karasuları sınırını da deniz yetki alan-
larının başlangıcı olarak esas aldığı görülmektedir.

Uyuşmazlık hâlihazırda derdesttir. İki devlet de çözüm için önce-
likle antlaşmaya atif yapmaktadır. Yine Uluslararası Adalet Divanı seçe-
neği de taraflarca ilke olarak kabul edilmiştir. Tarafların bu çözüm yön-
temine ilişkin tutumları, yukarıda değinilen ve deniz yetki alanları sınır-
landırmasını düzenleyen BMDHS'nin 74. ve 83. maddelerine uygundur.
Yine de bu bölgedeki sınırlandırma için BMDHS'nin 74. ve 83. maddele-
rinin 2. paragraflarında atif yapıldığı gibi Sözleşme'nin "Uyuşmazlık
Çözümü" başlıklı XV. kısmı çerçevesinde, uluslararası yargı yolu ile
çözümü meselesine baktığımızda, tarafların tutumlarının farklılaştığını
görmekteyiz. Bunun nedeni, tarafların Sözleşme'nin 310. maddesi çerçe-
vesinde yayımladıkları deklarasyonlardır.¹⁰⁵ Gerçekten de Hırvatistan,
BMDHS'nin 287/1-a ve b maddesi çerçevesinde, Uluslararası Deniz Hu-

¹⁰⁴ Karar metni için bkz: "On the Proclamation of the Exclusive Economic Zone of the Republic of Croatia in the Adriatic Sea", <https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/DecisionEZRepublicofCroatia.pdf> (Erişim tarihi: 2.9.2021).

¹⁰⁵ Söz konusu deklarasyon metinleri için bkz: https://treaties.un.org/pages/ViewDetailsIII.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXI6&chapter=21&Temp=mtdsg3&clang=_en#4, (Erişim tarihi: 4.10.2021).

kuku Mahkemesi ve Uluslararası Adalet Divanı'nın yargı yetkisini kabul etmiştir. Böylece Hırvatistan açısından, BMDHS'nin 286. maddesi çerçevesinde, ileride çıkabilecek bir uyuşmazlıkta, bu mahkemelerin yargı yetkisi zorunlu hale gelmiştir. Kaldı ki zaten BMDHS'nin XV. kısmı, taraf devletler için Sözleşme'nin yorumlanması ve uygulanması ile ilgili uyuşmazlıklar açısından zorunlu yargı yetkisi getirmiştir. Buna karşın BMDHS'nin 298/1. maddesi taraf devletlere, yazılı bir beyan vasıtasıyla bazı uyuşmazlık tipleri için söz konusu zorunlu yargı mekanizmasını kabul etmeme yetkisi vermiştir. Söz konusu uyuşmazlık tiplerinden biri de anılan maddenin a-ı paragrafına göre karasuları, münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı sınırlandırması ile tarihi körfezler veya tarihi haklar ile ilgili uyuşmazlıklardır. Fakat Hırvatistan'ın Deklarasyonu'nda böyle bir beyan yoktur. Şu halde Hırvatistan; karasuları, münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı sınırlandırması açısından zorunlu yargı mekanizmasına tabidir. Yine bir taraf devlet olarak BMDHS'nin XV. kısmı uyarınca zorunlu yargı mekanizması ile bağlı olan Karadağ da yayımladığı Deklarasyonla, tıpkı Hırvatistan gibi Sözleşme'nin 287/1-a ve b maddesi çerçevesinde, Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi ve Uluslararası Adalet Divanı'nın yargı yetkisini kabul etmiştir. Fakat Karadağ, Hırvatistan'dan farklı olarak, BMDHS'nin 298/1. maddesi çerçevesinde bulunduğu beyanla, karasuları, münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı sınırlandırması ile tarihi körfezler veya tarihi haklar ile ilgili uyuşmazlıkları, zorunlu yargı yetkisi dışına çıkarmıştır. Şu halde Karadağ; karasuları, münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı sınırlandırması açısından zorunlu yargı mekanizmasına tabi değildir. Fakat Karadağ bu deklarasyonu geri çekebilir. Bu durumda, uyuşmazlık, BMDHS'nin 287/4. maddesi gereği Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi ve Uluslararası Adalet Divanı önünde çözüme açık hale gelecektir. Şüphesiz her halükârda, tarafların, genel uluslararası hukukun devletlere verdiği yetkiye dayanarak, bir antlaşma yoluyla meseleyi, Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi, Uluslararası Adalet Divanı veya bir hakemlik usulüne arzı mümkündür.

Bunun dışında diplomatik çözüm yollarıyla da uyuşmazlık çözülebilir. En makulü, tarafların müzakereler yoluyla, pazarlık etmek suretiyle bir anlaşmaya ulaşmalarıdır ki bu bakımdan çeşitli ihtimaller orta-

ya konulabilir. Mesela Yarımada'nın Hırvat egemenliğinde kalmasına karşı deniz alanları açısından Hırvatistan'ın çeşitli tavizlerde bulunması sağlanabilir. Bu bağlamda değişen güvenlik koşulları nedeniyle 2002 Antlaşması'nın daimiye dönüştürülmesi, buna karşın içsularına yönelik seyrüsefer açısından Karadağ'a lehine düzenlemeler yapılması teklif edilmiştir.¹⁰⁶ Fakat egemenlikten vazgeçmeye karşılık sadece bu nevi bir taviz, Karadağ için yeterli olmayabilir.

Yine arabuluculuk ve dostça girişim gibi diplomatik usuller de, taraflara uyuşmazlığı çözüme yardımcı olacaktır. Özellikle AB'nin yürüteceği tarafsız arabulucu faaliyetinin, çözüm için hem yardımcı hem de elzem olacağı vurgulanmıştır.¹⁰⁷ Bunun yanında, önceki genişlemelerde, AB'nin sınır uyuşmazlıkları çözülmeden tam üyelik konusunda çok katı değilse de Hırvatistan-Slovenya olayından sonra bu konuda artık olumsuz bir tutum içinde olduğu anlaşılmaktadır.¹⁰⁸ Şu halde uyuşmazlığın çözümü, aday statüsündeki Karadağ için aslında üyelik bir şartı oluşturmaktadır. Bu da Karadağ'ın gerek egemenlik uyuşmazlığında gerek deniz alanları sınırlandırması açısından tez ve pozisyonunu zayıflatılabilecektir.

SONUÇ

Prevlaka Yarımadası üzerindeki egemenlik uyuşmazlığı, Yugoslavya'nın dağılma sürecinde uygulanan temel ilke niteliğindeki *uti possidetis juris* ilkesi çerçevesinde, Eski Yugoslavya'nın hudut düzenlemeleri dayanak alınarak çözülecektir. Akabinde, deniz alanlarının sınırlandırılması meselesi gündeme gelecektir. Kotor Körfezi içi ve dışında, ortay hat esaslı bir karasuları sınırlandırması yapılması BMDHS'ye uygun gözükmektedir. Kesme etkisi, münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı sınırlandırması açısından, Prevlaka Yarımadası'nın ilgili sahilinin bir kısmını teşkil ettiği, sınırlandırma konusu bölgedeki coğrafya itibarıyla temel ilgili şart değerlendirmesi olacaktır. Dolayısıyla karasuları sınırının nihayete erdiği noktadan itibaren, hattı, bir dönüş noktası marifetiyle güneybatıya çekmek, Karadağ sahilinin maruz kalacağı kesme etkisini

¹⁰⁶ BICKL, *The Border Dispute*, s. 242.

¹⁰⁷ ORLANDIC, s. 91.

¹⁰⁸ *Ibid.*, s. 91-92.

bertaraf edecektir. Yine kesme etkisini dengeleyen bir diğer unsur da başka coğrafyalarda ilgili şart olarak etkisi azaltılabilecek veya tamamen göz ardı edilebilecek Mamula Adası'na, sınırlandırmada tam etki verilmesidir. Bu da bize, sınırlandırmanın temel amacı olan hakça bir sonuca ulaşmak için öngörülen hakça ilkelerin, uygulandığı alan ve coğrafyaya göre değişebileceğini ve bu bağlamda somut olayın şartlarına göre hukuki şekiller alabileceğini göstermektedir.

Meselenin uluslararası yargıya arzı halinde, Karadağ'ın 231° azimut hattı çerçevesinde deniz alanları için de *uti possidetis juris* ilkesini gündeme getiren iddiası konusunda, yetkilendirilen mahkemenin, Hırvatistan-Slovenya tahkiminde, Hakemlik Mahkemesi tarafından yapılan tespiti esas alıp almayacağı da sınırlandırma hukuku açısından önemli bir tartışma olacaktır.

Son olarak vurgulanmalıdır ki Prevlaka uyuşmazlığının dününü, bugün geldiği noktayı, tarafların tezlerini ve ileride nasıl ve ne şekilde çözüleceğini incelemek ve takip etmek, Türkiye'nin Ege ve Doğu Akdeniz'deki uyuşmazlıklarına ilişkin tezleri açısından önem arz etmektedir. Zira bu uyuşmazlık, Türkiye'nin dayanabileceği yeni tez ve ihtimaller ortaya çıkarabileceği gibi mevcut tezlerin berkitilmesine de vesile olabilir. Hele meselenin uluslararası yargıya arzı halinde, yetkilendirilen mahkemenin tespitleri ve sınırlandırma hukuku kurallarını uygulama tarz ve yorum şekli, Türkiye açısından dayanılacak veya sakınılacak argümanlar konusunda yol gösterici olabilir.

KAYNAKLAR

- ACER, Yücel, “Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Hukuku”, Doğu Akdeniz’de Hukuk ve Siyaset, Yayına Hazırlayan, BAŞEREN, Sertaç Hami, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 2013, s. 307–326.
- AHNISH, Faraj Abdullah, *The International Law of Maritime Boundaries and the Practice of States in the Mediterranean*, Clarendon Press, Oxford, 1993.
- ARNAUT, Damir, “Adriatic Blues: Delimiting the former Yugoslavia’s Final Frontier”, *The Limits of Maritime Jurisdiction*, Eds., SCHOFIELD, Clive/LEE, Seokwoo/MOON-Sang Kwon, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden/Boston, 2014, s. 145–173.
- AZARKAN, Ezeli, “Devletlerin Tanınmasında Dönüm Noktaları: Badinter Komisyonu ve Kosova’nın Tanınması”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 7, S. 1, 2016, s. 143–184.
- BAŞEREN, Sertaç Hami, “Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Sınırlandırılması Sorunu: Tarafların Görüşleri, Uluslararası Hukuk Kurallarına Göre Çözüm ve Sondaj Krizi”, Doğu Akdeniz’de Hukuk ve Siyaset, Yayına Hazırlayan, BAŞEREN, Sertaç Hami, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası Siyasi ve Ekonomik İlişkiler Araştırma Merkezi, Ankara, 2013, s. 253–305.
- BAYILLIOĞLU, Uğur, *Uluslararası Hukuk Açısından Ege Karasuları Sınırlandırılması*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2011.
- BAYILLIOĞLU, Uğur, “Güney Çin Denizi Tahkiminde Hakemlik Mahkemesi’nin İnsanlığın Ortak Mirası Ve Diğer Devletlerin Deniz Alanlarına Sağladığı Koruma: Ada Statüsünün Sınırlanması”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 130, 2017, s. 419–456.
- BAYILLIOĞLU, Uğur, “Uluslararası Adalet Divanı’nın Kosta Rika–Nikaragua Kararında Adalar Hakkındaki Tespitlerine İlişkin Bazı Gözlemler”, *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 8, S. 2, 2018, s. 94–137.
- BAYILLIOĞLU, Uğur, *Türkiye–Libya Antlaşması Ekseninde Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Sınırlandırma Uyuşmazlığı*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2021.

- BICKL, Thomas, *The Border Dispute between Croatia and Slovenia—the Stages of a Protracted Conflict and Its Implication for EU Enlargement—*, From the Faculty of Social Sciences of the University of Duisburg-Essen, In partial fulfilment of the requirements for the academic degree, 2019, <https://d-nb.info/1193590914/34>, (Erişim tarihi: 2.9.2021).
- BICKL, Thomas, “EEZs in the Adriatic: challenges and opportunities in a semi-enclosed sea”, https://site.uit.no/nclos/files/2020/12/NCLOS-Blog-Bickl-III_EEZs-Adriatic-1.pdf, 22.12.2020, (Erişim tarihi: 3.9.2021).
- BLAKE, Gerald/TOPALOVIC, Duško, “The Maritime Boundaries of the Adriatic Sea”, *Maritime Briefing*, Eds., SCHOFIELD, Clive/KLEMENCIC, Mladen, Vol. 1, No. 8, 1996, International Boundaries Research Unit Department of Geography University of Durham, [https://www.durham.ac.uk/media/durham-university/research-/research-centres/ibru-centre-for-borders-research/maps-and-databases/publications-database/Maritime-Briefings-\(Vol.-1-no.-8\).pdf](https://www.durham.ac.uk/media/durham-university/research-/research-centres/ibru-centre-for-borders-research/maps-and-databases/publications-database/Maritime-Briefings-(Vol.-1-no.-8).pdf) (Erişim tarihi: 3.9.2021).
- BRISCOE, John/PROWS, Peter, “The Role of Islands in the Generation of Boundaries at Sea”, *The Limits of Maritime Jurisdiction*, Eds., SCHOFIELD, Clive/LEE, Seokwoo/MOON-Sang Kwon, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden/Boston, 2014, s. 79–109.
- JIA, Bing Bing, “The Principle of the Domination of the Land over the Sea: A Historical Perspective on the Adaptability of the Law of the Sea to New Challenges”, *German Yearbook of International Law*, Vol. 57, 2014, s. 63–93.
- KWIATKOWSKA, Barbara, “Equitable Maritime Boundary Delimitation—A Legal Perspective”, *International Journal of Estuarine and Coastal Law*, Vol. 3, 1988, s. 287–304.
- LALONDE, Suzanne, “Uti Possidetis: Its Colonial Past Revisited”, *Revue Belge de Droit International*, Vol. 34, No. 1, 2001, s. 23–99.
- ORLANDIC, Srdjan, “The EU’s Paternalistic Approach to the Integration of the Western Balkans - Border Disputes as a New Conditionality: Case of Prevlaka”, *Romanian Journal of European Affairs*, Vol. 19, No. 1, 2019, s. 79–96.

- ÖZMAN, M., Aydoğan (Çev.), Birleşmiş Milletler Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi, İstanbul Deniz Ticaret Odası, İstanbul, 1984.
- PAZARCI, Hüseyin, Uluslararası Hukuk Dersleri, II. Kitap, Gözden Geçirilmiş 7. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2003.
- RUNJIC, Ljubo, "Consequences of the Ex Parte Communications in the Arbitration between Croatia and Slovenia", *Pecs Journal of International and European Law*, No. 1-2, 2019, s. 6–28.
- SCOVAZZI, Tullio, "Recent Developments as regards Maritime Delimitation in the Adriatic Sea", *Maritime Delimitation*, Eds., LAGONI, Rainer/VIGNES, Daniel, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden/Boston, 2006, s. 189–203.
- TARANCI, Cahit Sıtkı, Otuz Beş Yaş, Bütün Şiirleri, 66. Baskı, Derleyen, BEZİRCİ Asım, Can Yayınları, İstanbul, 2021.
- VUKAS, Budislav, "Maritime Delimitation in a Semi-enclosed Sea: The Case of the Adriatic Sea", *Maritime Delimitation*, Eds., LAGONI, Rainer/VIGNES, Daniel, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden/Boston, 2006, s. 205–222.

Uluslararası Yargı Kararları

- Frontier Dispute, Judgment, I.C.J. Reports 1986.
- Land, Island and Maritime Frontier Dispute (El Salvador/Honduras: Nicaragua intervening), Judgment, 11 September 1992, <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/75/075-19920911-JUD-01-00-EN.pdf>, (Erişim tarihi: 30.9.2021). (El Salvador–Honduras: Nicaragua intervening).
- Arbitral Tribunal Constituted Pursuant to Article 287, and in accordance with AnnexVII, of the United Nations Convention on the Law of the Sea, In the Matter of an Arbitration between: Guyana and Suriname, Award of the Tribunal, 17 September 2007, [pccases.com/web/sendAttach/902](https://www.pccases.com/web/sendAttach/902), (Erişim tarihi: 13.10.2021).
- Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine), Judgment, ICJ Reports, 2009.
- PCA Case No. 2012-04, In The Matter of an Arbitration under the Arbitration Agreement between the Government of the Republic of Croatia and the Government of the Republic of Slovenia, Signed

on 4 November 2009, –between Republic of Croatia–and– Republic of Slovenia, Final Award, 29 June 2017, <https://pcacases.com/web/sendAttach/2172>, (Erişim tarihi: 29.9.2021). (Croatia–Slovenia).

Delimitation of the maritime boundary in the Bay of Bengal (Bangladesh/Myanmar), Judgment, ITLOS Reports 2012. (Bangladesh–Myanmar).

Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia), Judgment, I.C.J. Reports 2012. (Nicaragua–Colombia).

In the Matter of the Bay of Bengal Maritime Boundary Arbitration – between – The People’s Republic of Bangladesh – and – The Republic of India, Award, 7 July 2014, pcacases.com/web/sendAttach/383, (Erişim tarihi: 1.10.2021). (Bangladesh–India).

PCA Case No: 2013–19, In The Matter Of The South China Sea Arbitration –before – An Arbitral Tribunal Constituted Under Annex VII To The 1982 United Nations Convention On The Law Of The Sea, –between– The Republic Of The Philippines –and– The People’s Republic Of China, Award, 12 July 2016, <https://pcacases.com/web/sendAttach/2086>, (Erişim tarihi: 1.10.2021). (The South China Sea Arbitration Award).

Delimitation of the Maritime Boundary in the Atlantic Ocean (Ghana/Côte D’ivoire), Judgment, ITLOS Reports 2017. (Ghana–Côte D’ivoire).

Maritime Delimitation in the Caribbean Sea and the Pacific Ocean (Costa Rica v. Nicaragua) and Land Boundary in the Northern Part of Isla Portillos (Costa Rica v. Nicaragua), Judgment, I.C.J. Reports 2018. (Costa Rica–Nikaragua).

BM Belgeleri

S/RES/779 (1992), International Legal Materials, Vol. 31, s. 1474–1475.

Report of the Secretary–General on the United Nations Mission of Observes in Prevlaka, S/2002/1341, 10 December 2002, <https://www.refworld.org/pdfid/3f27288e4.pdf>, (Erişim tarihi: 21. 9. 2021).

https://treaties.un.org/pages/ViewDetailsIII.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXI6&chapter=21&Temp=mtdsg3&clang=_en#4, (Erişim tarihi: 4.10.2021).

https://treaties.un.org/pages/ViewDetailsIII.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXI6&chapter=21&Temp=mtdsg3&clang=_en#4, (Erişim tarihi: 4.10.2021).

“On the Extension of the Jurisdiction of the Republic of Croatia in the Adriatic Sea”, https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/HRV_2003_Decision.pdf, (Erişim tarihi: 21.10.2021).

“Decision on the Amending the Decision on the Extension of the Jurisdiction of the Republic of Croatia in the Adriatic Sea of 3 October 2003”, Law of the Sea Bulletin, No. 55, United Nations, New York, 2004, https://www.un.org/Depts/los/doalos_publications/LOSBulletins/bulletinpdf/bulletin55e.pdf, (Erişim tarihi: 21.10.2021).

Law of the Sea Bulletin, No. 59, United Nations, New York, 2005, https://www.un.org/Depts/los/doalos_publications/LOSBulletins/bulletinpdf/bulletin59e.pdf, s. 28–29. (Erişim tarihi: 28.10.2021).

“On the Proclamation of the Exclusive Economic Zone of the Republic of Croatia in the Adriatic Sea”, <https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/DecisionEEZRepublicofCroatia.pdf> (Erişim tarihi: 2.9.2021).

Antlaşma Metinleri

“Agreement on Normalization of Relations between the Federal Republic of Yugoslavia and the Republic of Croatia”, International Legal Materials, Vol. 35, s. 1219–1222.

“Protocol between the Federal Government of the Federal Republic of Yugoslavia and the Government of the Republic of Croatia on the Interim Regime along the Southern Border between the Two States” in Letter dated 2002/12/10 from the representatives of Croatia and Yugoslavia to the United Nations addressed to the President of the Security Council, S/2002/1348, 11 December,

2002, <https://digitallibrary.un.org/record/493008?ln=en#record-files-collapse-header>, (Erişim tarihi: 21.9.2021).

Nota Metinleri

“Communication from the Government of Montenegro, dated 18 May 2015 concerning exploration and exploitation of resources in the Adriatic Sea by the Republic of Croatia”, https://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/communications/MNG_note20150619en.pdf, (Erişim tarihi: 27.10.2021).

“Communication from the Government of Montenegro, dated 2 July 2014, concerning exploration and exploitation of resources in the Adriatic Sea by the Republic of Croatia”, https://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/communications/mng_note2014.pdf, (Erişim tarihi: 27.10.2021).

“Communication from the Government of Montenegro, dated 1 December 2014, concerning exploration and exploitation of resources in the Adriatic Sea by the Republic of Croatia”, https://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/communications/MNG_note20141201en.pdf, (Erişim tarihi: 27.10.2021).

Çevrimiçi Basın

“Montenegro Pushes for Arbitration Over Prevlaka Dispute With Croatia”, October 5, 2020, <https://balkaninsight.com/2020/10/05/montenegro-pushes-for-arbitration-over-prevlaka-dispute-with-croatia/>, (Erişim tarihi: 3.9.2021).

“From concentration camp to luxury hotel: Last look at Mamula Island as an antifascist history museum”, <https://www.telegraf.rs/english/3092147-from-concentration-camp-to-luxury-hotel-last-look-at-mamula-island-as-an-antifascist-history-museum>, (Erişim tarihi: 15.10.2021).